

บทที่ 2

รุสเซีย : ความทะยานอย่างในอ่านำ

รุสเซียอาจจะล้าหลังนานาอารยประเทศในยุโรปในด้านการสร้างตนเองให้เป็นรัฐทันสมัย แต่รุสเซียไม่ล้าหลังในด้านการเมืองทบทวนเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองยุโรปอย่างแน่นอน

จุดประสงค์หลักแห่งวิถีทางการทูต

รุสเซียต้องการแผ่ขยายอาณาเขตด้วยจุดประสงค์หลักประการ จุดประสงค์เหล่านี้นั้น ยังคงปรากฏลึกลับต่อตอกทอดเนื่องมารดกทางการเมืองมาสู่รุสเซียปัจจุบัน จุดประสงค์ส่วนใหญ่อาจจะเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงตามกาลเวลา แต่ทว่า จุดประสงค์ใหญ่สุดได้แก่ การสร้างตนเป็นมหาอำนาจ ยังคงเป็นเบื้องต้นแห่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่รุสเซียพยายามจะก้าวไปให้ถึงอยู่ หากแต่วิธีการเท่านั้นที่แปรเปลี่ยนไป

จุดประสงค์สำคัญดังต่อไปนี้

1. ความไฟแรงที่จะเป็นใหญ่ในนามของการสร้างจักรวรรดิโรมันที่ 3 (The Third Roman Empire) รุสเซียนิยมซึ่งความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิโรมันตะวันออก ซึ่งมีเมืองคอนสแตนติโนเปิลเป็นราชธานี เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและศูนย์คริสตจักรนิกายกรีก ออโอดอกซ์ รุสเซียได้ยอมรับวัฒนธรรมแห่งนั้นมาดัดแปลงเป็นแบบอย่างของตนเอง และได้รับนั้นถือศาสนาริสต์นิกายกรีก ออโอดอกซ์ เมื่อจักรวรรดิออตโตมันทำลายจักรวรรดิโรมันตะวันออกโดยการยึดได้กรุงคอนสแตนติโนเปิลใน ก.ศ. 1453 รุสเซียก็ถือตนเป็นทายาทสืบต่อวัฒนธรรมและศาสนา และปราศนาที่จะสืบท่องอำนาจทางการเมืองโดยสร้างตนเป็นจักรวรรดิโรมันที่ 3 และเป็นศูนย์คริสตจักรนิกายกรีกแหล่งที่ 3 โดยมีมอสโกเป็นกรุงโรมที่ 3 (Third Rome) เสมือนมอสโกเป็นศูนย์คริสตจักรของทวีปยุโรป

การแผ่ขยายอาณาเขตของรุสเซียจึงมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากชาติอื่นทั้งปวงกล่าวคือ ต้องการอำนาจทางการเมืองโดยสร้างจักรวรรดิ และถือเป็นหน้าที่ของตนด้วยที่จะพิทักษ์ป้องคริสตจักรนิกายกรีกซึ่งตนได้ขอบอ้างว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่มอสโก ไม่ว่าคริสตศาสนาจะชนิดใดก็ตาม แห่งหนึ่งต่ำสุด ถ้าถูกดัดแปลง รุสเซียจะถือเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องคุ้มครอง ถ้าแม้มีภัยจากบรรดาพวกอกรีตต่างศาสนาต่างเชื้อชาติเข้ามา

รุกรานหมายทำลายคริสตจักรนิกายกรีก รุสเซียก็ถือเป็นหน้าที่ของตนที่จะใช้กำลังแสบนาบุกพาก
ของตนเข้าพิทักษ์ศาสนาจักร

นอกจากจุดประสงค์เพื่ออำนวยการเมืองและเพื่อศาสนาแล้ว ในเวลาต่อมารุสเซียยัง
ถือตนเป็นผู้พิทักษ์ผ่าพันธุ์สถาปัตยกรรม (Slavonic Race) ทุกชนแห่ง โดยที่ผ่าพันธุ์สถาปัตยกรรม
ได้อพยพกระชาดกระชาดเข้าไปตั้งหลักแหล่งในยุโรปภาคกลาง ได้แก่ โปแลนด์ เซโกสโลวาเกีย
บัซกุบัน ออสเตรีย อังกฤษและในความสมุทรนอลข่าน รุสเซียประกาศนโยบายพิทักษ์ผ่าพันธุ์
สถาปัตยกรรมไม่มีข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเวลาผ่านพ้นไป ปัจจัยศาสนาและผ่าพันธุ์ได้แปร
เปลี่ยนไป ลักษณะการณ์คอมมิวนิสม์ได้เข้าแทนที่ศาสนา รุสเซียประกาศนโยบายปฏิวัติโลก
เป็นคอมมิวนิสต์ชนผ่าพันธุ์สถาปัตยกรรมเอง รุสเซียต่อมาก็ถือว่าต้องเป็นบริหารของตนโดยไม่มีเงื่อนไข

2. การแสวงหาทางออกทางทะเล โดยลักษณะที่ตั้ง รุสเซียเป็นรัฐที่มีขนาดพื้นที่
กว้างใหญ่ไพศาลแต่ไรทางออกทะเลที่จะติดต่อโลกภายนอก ชายฝั่งทะเลทางเหนือและ
ทางตะวันตกมีอากาศหนาวจัดจนสร้างเมืองท่าไม่ได้ ทำให้รุสเซียต้องอยู่โดดเดี่ยว ภาวะนี้เป็น¹
อุปสรรคของกันรุสเซียจากความเจริญของตะวันตก และกีดกันรุสเซียออกจากเวทีการเมือง
ของยุโรปโดยสิ้นเชิง การหาทางออกทางทะเลจึงเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้รุสเซียได้ติดต่อ
กับชายและรับศิลปวิทยาการตะวันตกเพื่อเป็นเบื้องต้นแห่งการสร้างตนเป็นมหาอำนาจ
ที่อยู่ในภูมิประเทศเยี่ยมฝัน แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น การดำเนินนโยบายดังกล่าวจะเบี่ยงเบนเงินทุศ
มุ่งไปทางใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับระดับชีวิตคุณของการต่อต้านที่ประเทศเพื่อนบ้านจะสำแดง
ต่อการแผ่ขยายอาณาเขตของรุสเซีย อีกทั้งขึ้นอยู่กับสภาวะและผลลัพธ์ทางการเมืองของประเทศ
เพื่อนบ้านด้วย ทราบได้ที่ยังเข้มแข็งมั่นคงดีอยู่ รุสเซียก็ย่อมต้องยับยั้งชั่งใจที่จะล่วงล้ำกำหนด
ดินแดนของประเทศเพื่อนบ้านนั้น ๆ¹

อาจจะกล่าวได้ว่า ชาวรุสเซียมีความผูกพันต่อกันอย่างลึกซึ้ง และมีความสำนึกรักใน
เชื้อชาติของตนเสมอมาโดยเหตุสองประการ อันเป็นเครื่องเชื่อมให้เกิดความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียวกัน คือ ความผูกพันต่อกันโดยเหตุถือศาสนาคริสต์นิกายกรีก ออโธดอกซ์ และโดย
เหตุที่มีความผูกพันกันในการที่จะสร้างตนให้อยู่ในภูมิประเทศโดยการแผ่ขยายอำนาจอาณาเขต² ชาว
รุสเซียมีความเชื่อมั่นว่า ตนเป็นชนชาติผู้นำของนิกายกรีก ออโธดอกซ์ ตนเป็นผู้สืบทอด
พระศาสนา โดยมีกรุงนอสโกเป็นกรุงโรมที่ 3 สืบท่องจากกรุงคอนสแตนติโนเปิลและถือตนเป็น³
ทายาทสืบทอดอำนาจทางการเมืองจากจักรวรรดิโรมันนั้นต่อไป

¹William Langer, et al. (ed.), Western Civilization, Part II : The Expansion of Empire to Europe in the Modern World (New York : Harper & Row, Publishers, 1975 ed.), p. 24.

²Cobban, p. 542.

ในระหว่างศตวรรษที่ 15-16 แว่นแคว้นมัตส์โควีไม่อาจจะขยายอาณาเขตได้อย่างเต็มที่ เมื่อขยายอาณาเขตไปทางตะวันออกและภาคใต้โดยมุ่งควบคุมทรัพยากรเมียและดินแดนของพวกคาซาน (Kazan) รุสเซียต้องเผชิญการต่อต้านอย่างหนุนหนีของพวกตาตาร์ (Tatars) ครั้นจะขยายไปทางตะวันตก ก็เผชิญกับราชอาณาจักรโปแลนด์-ลิทัวเนีย (Poland-Lithuania) ที่ทรงพลังอำนาจ เมื่อจะหาทางออกทางทะเล รุสเซียต้องเผชิญพวกตาตาร์และจักรวรรดิออตโตมัน

รุสเซียได้เคยเพียรพยายามที่จะหาทางออกทางทะเลมาแล้ว ตั้งแต่ศตวรรษที่ 10 ในสมัยราชวงศ์รูริก เจ้าชายสวีตัสลาฟ (Prince Sviataslav, ค.ศ. 964-977) ได้ทรงทำลายอำนาจของพวกเตอร์กพวกหนึ่งที่เรียกว่า คาซาร์ (Khazar, ตอนใต้ของรุสเซีย) และอำนาจของพวกบัลการ์ (Bulgars) กองทัพเคิยฟได้แผ่ขยายไปจนเกือบถึงนครคอนสแตนติโนเปิล แต่ได้ถูกจักรวรรดิออตโตมันสกัดกั้นไว้ได้ นับว่าเป็นการขยายอาณาเขตที่ได้แสดงแนวโน้มแต่นั้นมาว่า รุสเซียมุ่งหาทางออกทางทะเลไปสู่ทะเลเดนิสเตอร์เรเนียน

ในสมัยแว่นแคว้นมัตส์โควี ชาร์อีวานที่ 3 ได้ทรงพยายามที่จะแผ่ขยายอำนาจอาณาเขตทุกทางด้วยวิถีทางการทูต ซื้อขาย และด้วยยุทธวิธี ในการดันหนทางออกทางทะเลสู่ทะเลบอลติก (Baltic Sea) นั้น รุสเซียต้องเผชิญลิโวนีย (Livonia) รุสเซียจึงต้องเป็นฝ่ายต่อสู้หันเข้ามิตรไปทางใต้เพื่อสู่ทะเลเดคำ แต่ก็ไร้ผล รุสเซียจึงได้หันไปสู่ตะวันตกบ้างโดยทำสงครามกับโปแลนด์กับลิทัวเนีย ระหว่าง ค.ศ. 1492-1503 รุสเซียยังได้เมืองนอฟโกรอด และรุสเซียตะวันตกที่เรียกว่า รุสเซียน้อย นอกจากนั้น ชาร์อีวานที่ 3 ยังทรงส่งเสริมให้ชาวรุสเซียตั้งหลักแหล่งทางเหนือจุดขึ้นโลกหนีอาร์กติก (Arctic) และไปทางตะวันออกเฉียงเหนือกาเซียราล (Ural Mountains)

รัชสมัยต่อมา ชาร์อีวานที่ 4 จอมโหดได้ทรงแผ่ขยายอำนาจไปทางลุ่มแม่น้ำโวลา ซึ่งทะเลสาบแคสเปียน (Caspian Sea) เมื่อราชอาณาจักรคาซาน (Kazan Khanate) ถล่มตัวลงใน ค.ศ. 1552 รุสเซียก็พิชิตดินแดนของพวกตาตาร์-คาซานในปีต่อมา และดินแดนของพวกตาตาร์-อัสรากาน (Astrakhan) ใน ค.ศ. 1556 ดินแดนที่รุสเซียพิชิตได้ในครั้นนั้นนับว่า มีความสำคัญมาก ด้วยเป็นการเปิดการค้าขายกับเอเชียกลางและทำให้รุสเซียสามารถทลายกำแพงคาซานที่ขวางกั้นไปสู่การขยายอาณาเขตจากชายฝั่งแปซิฟิกในศตวรรษต่อมา

ชาร์อีวานที่ 4 ทรงสนับสนุนให้ชาวรุสเซีย พ่อค้า และนกรับตั้งหลักแหล่งในดินแดนไซบีเรีย (Siberia) ตระกูลสตรากานอฟ (Stragannov) ได้ส่งเสริมให้เหล่าคอสแซก (Cossacks)³

³ คือพวกรุสเซียที่อาศัยตามชายแดน

อพยพจากบริเวณทุ่งหญ้าสั้น (Steppes) ทางตะวันตกเนียงตื้อไปตั้งถิ่นฐานในไซบีเรียซึ่งได้ถูกนับเนื่องเป็นดินแดนรุสเซียอย่างเป็นทางการตั้งแต่ ค.ศ. 1582 เป็นต้นมา

ในด้านการค้าขาย ชาาร์อีวานที่ 4 ได้ทรงเปิดการค้าขายกับอังกฤษในบริเวณทะเลขาว (White Sea) เมื่อสิ้นรัชกาลนี้ต่อมาอีกปีหนึ่ง (ค.ศ. 1584) รุสเซียได้สร้างเมืองท่าขึ้นที่ชายฝั่งทะเลขาว (White Sea) ซึ่งว่า เมืองอาร์แซนเจล (Archangel) สัมพันธภาพทางการค้าระหว่างอังกฤษกับรุสเซียได้ทำให้หั้งสองมีความผูกพันต่อกันทางการเมืองเป็นอันมากจนอาจกล่าวได้ว่า สัมพันธภาพนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมืองในยุโรป (European System) ต่อเนื่องกันมาจนถึงสมัยจักรพรรดินโปแลียน⁴

ความพยายามในการหาทางออกทางทะเลเด้งได้ก่อร้ายมาแล้วถัวประสาความล้มเหลวแต่รุสเซียมีได้ย่อท้อแต่ยังได้ ศัตรูสำคัญที่สักดักกันการขยายอำนาจอาณาเขตคือ โปแลนด์และลิทัวเนีย ศัตรูนี้เองก็จด ๆ จ้อง ๆ พร้อมที่จะกลืนกินดินแดนรุสเซีย เมื่อเกิดความรำร้ายเป็นสังหารมหากาฬเมื่อปีในรุสเซียระหว่าง ค.ศ. 1604-1613 โปแลนด์มีได้รังรองที่จะเข้าแทรกแซงโดยรับคำเชื้อเชิญของรุสเซียในการยาตราทัพเข้าไปในรุสเซียใน ค.ศ. 1610 และได้ปักครองรุสเซีย 2 ปี สวีเดนเองก็ได้เข้าร่วมกลืนกินดินแดนรุสเซียด้วย

ในศตวรรษที่ 17 วงการเมืองยุโรปเต็มไปด้วยความลับซับซ้อนวุ่นวายด้วยเหตุการทุกที่เต็มไปด้วยเลือห์เหลี่ยม หักหลังกัน และเต็มไปด้วยศึกสงครามใหญ่น้อยหาที่สิ้นสุดและสงบสุขได้ยากยิ่ง ในยุโรปตะวันออก ดุลยภาพแห่งอำนาจหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างหาความแน่นอนได้ยากยิ่ง สามราชวงศ์ที่ทะยานตนขึ้นขันแห่งกับจักรวรรดิออดโടมัน สวีเดน และโปแลนด์ คือ ราชวงศ์แซนส์เบอร์กแห่งออสเตรีย ราชวงศ์โรมานอฟแห่งรุสเซีย และราชวงศ์ไฮเzenโซลเลอร์นส์ (Hohenzollerns) แห่งปรัสเซีย

เมื่อราชวงศ์โรมานอฟตั้งมั่นใน ค.ศ. 1612 แล้ว รุสเซียได้กระทำศึกขับโปแลนด์ (1612) และสวีเดนออกไป (ค.ศ. 1617) สงครามที่นับว่าสำคัญ คือ สงครามระหว่างโปแลนด์กับรุสเซียสองครั้ง (ใน ค.ศ. 1634 และใน ค.ศ. 1655) การศึกครั้งที่สองเป็นการต่อสู้เพื่อครอบครองดินแดนยูเครน สงครามดำเนินไปได้ประมาณ 12 ปี โปแลนด์แพ้ ยอมรับรองสิทธิของรุสเซียเหนือนเมืองเคียฟ รุสเซียน้อย (ส่วนที่อยู่ชายฝั่งตะวันออกของแม่น้ำดนีเปอร์) และรุสเซียขาว (Belorussia) อาจจะกล่าวได้ว่า โปแลนด์เองเริ่มตกต่ำตั้งแต่ ค.ศ. 1650 เป็นต้นมา จึงไม่เป็นการยากที่จะทำให้รุสเซียน้อยและรุสเซียขาวกลับคืนมาอยู่ได้การครอบครองของมองโกล ส่วนยูเครนภาคตะวันตกอยู่ใต้การปกครองของพวกเตอร์กใน ค.ศ. 1672 เมื่อโปแลนด์แพ้ สงครามกับจักรวรรดิออดโটมัน

⁴Hoetzsch, p. 48.

ในยุโรปตะวันตก การเมืองระหว่างประเทศได้ทวีความ слับซับซ้อน จักรวรรดิโรมัน อันศักดิ์สิทธิ์ (The Holy Roman Empire, ก.ศ. 962-1806) ได้เผชิญการรุกรานของ จักรวรรดิออตโตมัน^๑ ที่สำคัญคือใน ก.ศ. 1664 และ 1683 ทั้งยุโรปต้องรวมก้าสั่ง แสนยา弩ภาพสกัดกันการขยายตัวของจักรวรรดิออตโตมันมาสู่ยุโรปตะวันตก ใน ก.ศ. 1699 ออกสัตเเรีย โปแลนด์ เวนิส และจักรวรรดิออตโตมันได้ลงนามร่วมกันในสนธิสัญญาสันติภาพ แห่งการ์โลวิตซ์ (Treaty of Karlowitz, เมืองชายแดนภาคใต้ของฮังการี) จักรวรรดิออตโตมัน ลัตซ์สิทธิ์เห็นอ้อสังการีและทรานซิลเวเนีย (Transylvania) ส่วนยุเครนตะวันตกตกเป็นของ โปแลนด์ สนธิสัญญานี้นับเป็นการสืบสุดการขยายตัวของจักรวรรดิออตโตมันไปสู่ยุโรปตะวันตก จักรวรรดิรีเม้นต์อันศักดิ์สิทธิ์เสื่อมถ้านางชั่วขณะะตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 17 เช่นเดียวกับโปแลนด์ ตั้งแต่โปแลนด์ถูกพาก្សูกพาก្សูสเซียขับออกจากมอสโคว เมื่อ ก.ศ. 1612 และเผชิญบัญชาการ ลัตซ์ราชนัตติวงศ์ตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 17 แล้ว โปแลนด์ก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจเพียง ชั่วขณะะในรัชสมัยพระเจ้า约瑟布斯卡 (John Sobieski) โปแลนด์ได้ร่วมรักษาความกันจักรวรรดิ ออตโตมันเมื่อ ก.ศ. 1675 จนได้ครอบครองประมาณ $\frac{2}{3}$ ของแคว้นยุเครน

เมื่อขึ้นศตวรรษที่ 18 รัสเซียได้ค่อย ๆ ก้าวขึ้นสู่เวทีการเมืองยุโรป กษัตริย์เริ่ง ประชานามที่ได้ทรงแท้เขายาอ่านาจุสเซียเป็นปฐมฤกษ์ คือ ชาาร์ปีเตอร์มหาราช และชาเริน- แคทเชอร์วินท์ ๒ รัสเซียได้แผ่ขยายอาณาเขตจากทะเลบอลติก ทะเลด้า และทางตะวันออกไปจด มหาสมุทรแอตแลนติก รัสเซียพยายามสร้างตนขึ้นเป็นมหาอำนาจที่ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก โดยเน้นหนักที่การสร้างก้าลังแสนยา弩ภาพ

ในสมัยนี้ การเป็นมหาอำนาจหมายถึงการสร้างรัฐเป็นรัฐอุดสาหกรรมและ พาณิชยกรรม บริการปากของรัฐ บรรดาชนชั้นเกรย์ที่คิน และบรรดา ชนชั้นสูง (Aristocracy) หรือมีการปกครองแบบรวมอำนาจอย่างมีระเบียบแบบแผนโดยมี พระมหากษัตริย์เป็นผู้ปกครองรัฐ บรรดาชนชั้นสูงอยู่ภายใต้พระราชอำนาจ อิกหั้งมีกำลัง แสนยา弩ภาพงานหนักหรือทางเพศอย่างได้อย่างหนึ่ง ดังเช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ ปรัสเซีย และ ออสเตรียได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติในการสร้างตนเป็นมหาอำนาจ ชาวยุโรปในสมัยนี้นั้นจึงมีมาตรฐาน วัดความเป็นมหาอำนาจดังนี้

“รัฐบาลที่ดีก็คือระบบศักดินาส่วนภักดีของทวีปนี้ต้องมาจากเยี่ยงใหญ่
เพื่อจะได้ก่อตอกตรอกก็ต้นและประทวนในทางตรงกันข้าม เท่าที่เดผู้มีชั้น
ต้องการซึ่งทางทวีปจะไม่มีคำให้ส่วนใหญ่พระราษฎร์ค้า บรรดาพาร์มน้ำ”

^๑จักรวรรดิออตโตมันเป็นอาณาจักรที่มีอาณาเขตอยู่ในเอเชียกลาง ตะวันออกเฉียงใต้ (ตุรกี อียิปต์ จอร์เจีย บัลแกเรีย) หลังจากที่จักรวรรดิโรมันลัตซ์สิทธิ์ถูกตัดขาดไปแล้ว จักรวรรดิออตโตมันก็เป็นอาณาจักรที่ใหญ่ที่สุดในโลกในตอนนั้น แต่ต่อมาก็ถูกตัดขาดไปในที่สุด

กษัตริย์ในทวีปทรงสามารถครอบครองรัฐอาณาจักรของพระองค์โดยกำลัง
แสนยา弩ภาพเท่านั้น พระองค์ต้องทรงแสวงหาดินแดนเพื่อรักษากำลัง^๖
แสนยา弩ภาพของพระองค์ ลำพังการอุดสาหกรรมช้านเกินไปสำหรับพระองค์
อีกด้านหนึ่งกษัตริย์เข้าทะเบียนทรงสามารถควบคุมรัฐอาณาจักรและควบคุม
นโยบาย โดยความมั่งคงซึ่งทำให้สามารถขังทหารและเป็นเครื่องอุดหนุน
แก่บรรดาพันธมิตรของพระองค์ การพิชิตแวนแควนที่มั่งคงมีความ
หมายสำคัญมากสำหรับการขยายพานิชยกรรมมี
ความหมายสำคัญมากสำหรับการขยายทางทะเล”^๗

ทางลัดสำหรับรัฐเช่นอย่างรัสเซียที่ด้อยพัฒนาทางอุดสาหกรรม แต่ปรารถนาความ
เป็นมาสำหรับการเดินเรือที่สุด ได้แก่ การดำเนินนโยบายทางการทูตและยุทธวิธีเพื่อช่วยเหลือดินแดน
อื่น ๆ โดยข้ามขั้นตอนของการสร้างถนนเป็นมาสำหรับตามแนวดังกล่าว ชาร์ปีเตอร์ทรงเลือกที่
จะสร้างรัฐเชียเป็นมาสำหรับตามแนวของพระองค์ กล่าวคือ สร้างรัฐเชียเป็นรัฐอุดสาหกรรม
พาณิชยกรรมที่มีกำลังแสนยา弩ภาพทางทะเล แต่คงรูปเดิมของการปกครองแบบตะวันออก คือ^๘
มีลักษณะเอกสารที่ไม่มีการปรับปรุงให้สิทธิเสรีภาพการเมืองการปกครองแก่ประชาชนเท่า
ที่ควร

ลักษณะการทูตทั่วไปในยุโรป ในคริสต์ศตวรรษที่ 18

บรรดามหาอำนาจในยุโรปถือว่า การรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจ (Equilibrium)
ในยุโรปเป็นความจำเป็นเพื่อเสถียรภาพความมั่นคงของแต่ละรัฐและเพื่อช่วยรักษา
สันติภาพระหว่างรัฐ การรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจเป็นเสมือนกฎเกณฑ์ที่รัฐใดจะล่วงละเมิดมิได้
ทุกรัฐมหามาอำนาจจะรวมตัวกันเป็นมหาพันธมิตร (Grand Alliance) ต่อต้าน บีบบังคับ หรือ
ปราบปรามมหาอำนาจใดก็ตามที่แฝงยา弩ภาพของตน ที่สำคัญที่สุดคือการรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจที่วิปโยค เช่น ปราบปรามเศส
รัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เป็นต้น อีกมาตรการหนึ่งแทนการรวมกันเป็นมหาพันธมิตร ได้แก่
การเข้าร่วมรับส่วนแบ่งผลชัยชนะของศึกสงครามที่มหามาฝ่ายได้รับ เป็นการชดเชย
(Compensation) หลักเลี้ยงสังคมที่ได้ผล^๙ เช่น การแบ่งโปแลนด์ในระหว่างปรัสเซีย
ออสเตรียและรัสเซีย อีกมาตรการหนึ่งในการรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจ ได้แก่ การปราบปราม
รัฐที่หมายครอบจักรวรรดิ ด้วยการเพียงแต่สักดักกันการขยายอำนาจ โดยมิได้ทำลายรัฐนั้น

^๖ Quoted in Strayer, p. 506.

^๗ René Albrecht-Carrie, A Diplomatic History of Europe Since the Congress of Vienna (New York : Harper & Row, 1958), p. 6.

^๘ Strayer, pp. 498-99.

ให้พินาศ เพราะจะทำให้ดุลยภาพแห่งอำนาจเปลี่ยนแปลงไปด้วย⁹ การยุทธ์สมัยศตวรรษที่ 18 ส่วนใหญ่จึงเป็นสังคมรัฐบาลที่มีอำนาจเดียวที่มีผลต่อประเทศ ไม่ได้ระบุว่าเป็นมหาอำนาจที่ทั้งทวีปดังในศตวรรษที่ 16-17 และมักจะถูกต้องย่างรวดเร็วเมื่อมีหนทางที่จะได้รับผลประโยชน์ตามที่ต้องการ เช่น เมื่ออาณาจักรของสหราชอาณาจักรเข้ามาในบริเตนใหญ่ หรือญี่ปุ่นเมื่อพิจารณาว่ากระทำการใดดีต่อไปเกินเลยจะเป็นการเสื่อมเสียให้ทั้งยุโรปรวมตัวเป็นมหาพันธมิตรปราบตน การสงบศึกจึงตามมาด้วยการทำความตกลง หรือสนธิสัญญาซึ่งระบุกฎติดกันผลประโยชน์ที่ควรได้หรือควรเสีย ถึงกระนั้นสนธิสัญญาก็เป็นเพียงข้อตกลงที่ยอมจะไม่อาจประกันการเปลี่ยนแปลงสถานะเดิมได้¹⁰

รูสเซียเป็นตัวอย่างของชาติที่มีความมั่นในหลักเหตุผลแห่งรัฐ (Raison d'état) กืออำนาจผลประโยชน์แห่งรัฐเป็นที่ตั้ง และถือเป็นกฎหมายนานาชาติอันเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่ามีความสำคัญสืบทอดเนื่องกฎหมายอื่นใด หลักเหตุผลแห่งรัฐคือรวมวิธีแห่งการแฝงขยายอำนาจผลประโยชน์ โดยถือการใช้กำลังเป็นกฎหมายเดียวที่สัมฤทธิ์ผล¹¹ ทุกรัฐสามารถจัดรัฐในสูตรใดก็ตามที่มั่นคงปลอดภัยของตนสำคัญที่สุด โดยมิได้คำนึงถึงความจริงว่า ความมั่นคงปลอดภัยของตนมักหมายถึงความไม่มั่นคงของประเทศเพื่อนบ้าน และมักจะหมายถึงเป็นภัยอันตรายคุกคามประเทศเพื่อนบ้าน

รัฐบาลจัดให้ทุนน้อยมีได้ดำเนินการทุกต่อข่ายเปิดเผยแพร่เพียงประการเดียว บางครั้งการดำเนินนโยบายทั้งหลายมักสัมฤทธิ์ผลจากการดำเนินการทุกด้านลึกลับตามกรรมวิธีนานัปการ เช่น การทابทางติดสินบนบุคคลที่เป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์หรือพระราชนครองซึ่งมีตั้งแต่ นางนักสนม ชู้รัก พระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ เหล่าบุนนาคเสนาบดี เป็นต้น การติดสินบน และการถือรายภูร์บังหลวงเป็นพฤติกรรมโดยปกติวิสัยที่ทุกประเทศปฏิบัติต่อกัน และมักจะทำให้การทุตสำเร็จผล อีกวิธีหนึ่งก็คือ การสืบราชการกรมซึ่งแพร่หลายอุดมความเหมือนดูกันไปทั่วแผ่นดินยุโรป

รุสเซียเป็นชาติหนึ่งที่ได้ดำเนินการทุกด้วยคำนึงถึงหลักความจริงเหล่านี้ เช่นเดียวกัน เมื่อได้รับแล้วมีที่เสียมากกว่าได้ รุสเซียจะยุติทันทีเพื่อช่วงชิงโอกาสของแต่ละฝ่าย ในภัยภาคหน้า ซึ่งหมายถึงการละเมิดข้อตกลงสนธิสัญญาต่าง ๆ ด้วยการก่อศึกสงคราม

"Ibid., p. 506.

“Ibid.

¹¹Cobban, p. 117

ชาร์ปีเตอร์มหาราชและการทูต

ในการขยายอำนาจเข้าครอบครองน่านน้ำของลตดิก รัสเซียต้องเผชิญกับสวีเดน มหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของยุโรปภาคเหนือและไปแลนด์ซึ่งเป็นเจ้าถิ่น สวีเดนครอบครองฟินแลนด์ (Finland) อินเกรีย (Ingria) เอสโตเนีย (Estonia) ลิโวนีย (Livonia) และพอมเมอเรเนีย (Pomerania) เป็นการควบคุมทะเลเลบลตดิกไว้ จนทะเลเลบลตดิกได้ชื่อว่าเป็นทะเลสาบสวีเดน (Swedish Lake) ใน การขยายอำนาจเข้าครอบครองทะเลเดด รัสเซียต้องเผชิญกับมหาอำนาจอีกเช่นกัน คือจักรวรรดิอตโตมันซึ่งสกัดกั้นการขยายตัวของรัสเซียเข้าไปในทะเลเดดและไปสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนในบันปลายท้ายสุด แม้แต่การขยายตัวไปทางตะวันออกหลังจากที่ได้ครอบครองไซบีเรีย (Siberia) ซึ่งหน่วยั้ดในศตวรรษที่ 17 แล้ว รัสเซียไม่อาจสร้างเมืองท่าที่ได้ เพราะชายฝั่งทะเลด้านมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นน้ำแข็งเกือบตลอดปี รัสเซียต้องการลุ่มน้ำอาณูร (Amur River) ซึ่งเป็นдинแดนของจักรวรรดิจีน ไม่ว่าจะขยายอำนาจไปทิศใด รัสเซียต้องเผชิญกับอุปสรรคเบื้องหน้า รัสเซียต้องใช้ดุลพินิจเป็นพิเศษ เพราะรัสเซียยังไม่ได้มีฐานะเป็นมหาอำนาจและยังไม่มีกำลังแสนยานพาภรณ์มากนัก

ในด้านรัชกาล ชาร์ปีเตอร์ทรงต่อสู้กับอุปสรรคของการสร้างรัฐเชี่ยเป็นนา喊าจ ชาร์ททรงสร้างสมกองทัพเรือตามแบบซอแลนด์ กองทัพยกตามแบบօสเตรีย และได้ทรงริเริ่มการอุดสาหกรรม ชาร์ททรงนำรัฐเชี่ยเข้าสู่สังคมเมืองตลอดรัชกาล (ค.ศ. 1682-1725) ยกเว้นเพียง 13 เดือนเท่านั้นที่รัฐเชี่ยมิได้อยู่ในสังคม สังคมมีส่วนใหญ่อยู่ด้านความพระราชดำริของชาร์มากกว่าอื่น

ขณะนั้นประเทศไทยเป็นบ้านที่รัสเซียหาดกลัวคือ สวีเดนและจักรวรรดิอตโตมัน เมื่อเทียบพลังของสองจักรวรรดิ รัสเซียย่อมเลิงเห็นว่า สวีเดนเป็นมหาอำนาจคุกคามเอกสารราชอาณาจักรปีติเบของรัสเซีย ในขณะที่จักรวรรดิอตโตมันเป็นประเทศไทยเป็นบ้านที่กรอบกรองอาณา

¹²Hoetzsche, p. 85

บริเวณที่เหลือด้วยรัสเซียปรารถนา สวีเดนเป็นมหันตภัยยิ่งใหญ่กว่าจักรวรรดิอตโตมันมาก รัสเซียจึงมุ่งขยายอำนาจลงไปทางใต้สู่ทะเลเดดฯ เพชญ์ศัตรูที่มีกำลังแสนyanุภาพพอประมาณ แห่งการที่รัสเซียจะแรมรงค์ด้วย

ในขณะนี้ จักรวรรดิอตโตมันได้ครอบครองเส้นทางการค้าทางแม่น้ำไร์ 5 สาย ที่ไหลลงสู่ทะเลเดดฯ ก่อ แม่น้ำดนีสเตอร์ (Dneister) บัก (Bug) ดอนเปอร์ (Dneiper) ดอน (Don) และคุบาน (Kuban) ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าสู่ทะเลเดดฯ ที่รัสเซียต้องการมาก

ใน ค.ศ. 1695 ชาร์ปีเตอร์ได้ทรงทำสงครามกับจักรวรรดิอตโตมันซึ่งกำลังอยู่ในภาวะสงครามกับออสเตรีย ปีต์อมา รัสเซียได้เมืองอาซอฟ (Azov) ซึ่งเป็นเมืองป้อมปราการ ตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำดอน (Don) การยึดได้เมืองนี้นับเป็นนัดก้าวต่อไปสู่การครอบครอง คาบสมุทรไครเมีย (Crimea) และทะเลเดดฯ สงครามระหว่างรัสเซียกับพวกเตอร์กเพื่อ ครอบครองทะเลเดดฯ เป็นสงครามที่มีนานาหลายครั้งในอดีต แต่ไม่เคยปรากฏครั้งใดที่รัสเซีย จะสามารถกระทำการศึกพิชิตเตอร์กได้เด็ดขาดเท่าสงครามใน ค.ศ. 1696 แต่แล้วใน ค.ศ. 1699 ออสเตรียและจักรวรรดิอตโตมันได้ลงนามในสนธิสัญญาสงบศึกที่เมือง คาร์โลวิตซ์ (Karlowitz) ทำให้รัสเซียต้องกระทำศึกต่อไปอย่างโดยเดียวกับจักรวรรดิอตโตมัน ปีต์อมา รัสเซียตัดสินใจที่จะเข้าสู้ศึกกับสวีเดนในสงครามภาคเหนือ รัสเซียจึงขัดศึกกระหนบ หน้าหลังโดยการเจรจาสงบศึกกับจักรวรรดิอตโตมันมีกำหนด 30 ปี สำหรับชาร์ การยึดได้ เมืองอาซอฟเป็นหัวหาด นับว่าเป็นการเพียงพอ กับความสามารถของรัสเซียแล้ว เพราะรัสเซียมี กำลังแสนyanุภาพจำกัด ไม่อาจกระทำศึกในระยะยาวนานได้ อีกทั้งออสเตรียและฝรั่งเศสก็เป็น มิตรไมตรีกับจักรวรรดิอตโตมัน

รัสเซียจำต้องแสวงหาพันธมิตรจากยุโรปต่อวันต่อไป ไปแลนด์และออสเตรียมีที่ท่าเรือนเอียงเป็นพันธมิตรกับรัสเซียเป็นอย่างยิ่ง การเด็จประพาสยุโรปในครั้งนั้นได้ทำให้ชาร์ทรงตระหนักถึงความล้าหลังของรัสเซีย มากยิ่งขึ้น แต่ผลทางการทูตที่สำคัญคือ รัสเซียเริ่มพยายามทำตนให้เป็นที่รู้จักในยุโรป อาจกล่าว ได้ว่า ยุโรปเพียงเฉลียวใจว่าบังมีประเทศเพื่อนบ้านตะวันออกไกลสุด คือรัสเซียที่มีตัวตนอยู่ใน ยุโรป ดังมีผู้สรุปไว้ว่า “การเด็จประพาสของชาร์ปีเตอร์ครั้งนั้นได้ทำให้ “รัสเซียคันพับยุโรป และยุโรปคันพับรัสเซีย”¹³ ชาร์ปีเตอร์ได้ทรงดำเนินการทูตแสวงหาพันธมิตรและเสริมกำลัง แสนyanุภาพโดยเฉพาะกองทัพเรือ ทั้งยุทธวิธีและสันติวิธีโดยการทูตเป็นปัจจัยสำคัญสุด ที่ชาร์ได้ทรงปฏิบัติเพื่อสร้างรัสเซียเป็นมหาอำนาจให้จงได้ ตั้นรัชกาลนั้นเอง รัสเซียได้สร้าง

¹³Will and Ariel Durant, *The Age of Louis XIV* (New York : Simon and Schuster, 1963), p. 382.

กองทัพนักประจაการมีกำลังพลประมาณ 210,000 คน มีการเกณฑ์ทหารและอบรมตามแบบอย่างตะวันตก กองทัพรือมีเรือประมาณ 48 ลำ เรือขนาดเล็กอีก 800 ลำ และทหารเรือ 28,000 คน¹⁴ เมื่อรัสเซียเข้าสังครานภาคเหนือ กำลังแสนyanภาพของรัสเซียเพิ่งจะเริ่มเป็นรูป เป็นร่าง ยังไม่พร้อมที่จะรับแต่อย่างใด ความไม่พร้อมรับนี้เองที่ชี้ขาดให้มนหน้าของสังคราน รัสเซียจำต้องดำเนินการทุกอย่างเต็มที่

สังครานภาคเหนือ (The Northern War, ค.ศ. 1700-1721)

ดังได้กล่าวแล้วว่า ชาร์ปีเตอร์ทรงโปรด้านที่จะแผ่ขยายอาณาเขตจดทะเบียนฉบับติก การครั้งนี้ใหญ่หลวงเกินกำลังความสามารถของรัสเซียฝ่ายเดียวที่จะยืนหยัดเผชิญหน้าสวีเดนได้ รัสเซียจึงแสวงหาพันธมิตรจากยุโรปตะวันตก ใน ค.ศ. 1697 ชาร์ปีเตอร์ได้เสด็จประพาสอังกฤษ ปรัสเซีย ออแลนด์ โปแลนด์และอสเตรีย เพื่อหยั่งท่าทีและนโยบายทั่วไปของประเทศเหล่านั้น

ในต้นศตวรรษที่ 18 มหาอำนาจยิ่งใหญ่ในยุโรปตะวันตกคือ ฝรั่งเศส ส่วนทางภาคเหนือ คือ สวีเดน ความยิ่งใหญ่ของสวีเดนเป็นมหันตภัยต่อรัสเซียซึ่งโปรด้านที่จะขยายอำนาจ ไปสู่ท่าเบนฉบับติก นอกจากสวีเดนแล้ว โปแลนด์ยังเป็นอุปสรรคสำคัญรัสเซีย เพราะโปแลนด์ ได้ครอบครองแคว้นแคว้นยุเครน ใน ค.ศ. 1648 รัสเซียบุนหนังพวกคอสแซกในยุเครนให้เป็น กบฏต่อต้านโปแลนด์ ยุเครนได้ข้ออ่อนน้อมถ่อมตนอยู่ใต้อำนาจรัสเซียใน ค.ศ. 1654 ทั้งโปแลนด์ และสวีเดนได้ครอบครองชายฝั่งทะเลบลติกที่รัสเซียต้องการอย่างยิ่งขาด

สังครานได้ปรากฏตัวเป็นลายเมื่อสวีเดนพยายามจะแผ่ขยายอำนาจครอบงำยุโรปใน ราชสมัยพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 10 (Charles X, ค.ศ. 1654-1660) สวีเดนได้ยาตราทัพเข้ารุกราน เดนมาร์ก (1658) และโปแลนด์ (1656-1657) ซึ่งเป็นรัฐด้วยกัน ความอยู่รอดของโปแลนด์ เป็นความจำเป็นทางนโยบายของอสเตรียซึ่งไม่โปรด้านให้สวีเดนขยายอำนาจมาประชิด พร้อมแคนตันทางตะวันออก (คือเมื่อครอบครองโปแลนด์) สวีเดนเป็นชาติที่นับถือศาสนาคริสต์ นิกายโปรเตสแตนต์เป็นปฏิบัติโดยตรงต่ออสเตรียซึ่งนับถือคริสต์นิกายคาಥอลิกอย่างเคร่งครัด โดยความผูกพันทางศาสนา ออสเตรียย้อมต้องพิทักษ์โปแลนด์ให้รอดพันເງື່ອມນือสวีเดน ส่วน เดนมาร์กก็เช่นกันมีฐานะเป็นรัฐหน้าด่านสกัดกั้นสวีเดนไม่ให้ขยายอำนาจมาสู่ยุโรปตะวันตก อังกฤษ ออแลนด์ และฝรั่งเศสถือว่า เอกราชของเดนมาร์กเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้อง ได้รับการค้ำประกันโดยพฤตินัยจากสามชาตินั้น อนึ่ง ทั้งเดนมาร์กและโปแลนด์เป็นรัฐใหญ่ใน ทะเลบลติก โดยเฉพาะเดนมาร์กได้ครอบครองช่องแคบชาวด์ (The Sound) ซึ่งเป็นทางไปสู่

¹⁴Ibid., p. 383.

ทະເລນອລົດິກ ກາຣັກໃນນ່າງນ້າຈະໄດ້ຮັບຄວາມກະທບກະເທືອນ ຄ້າສົວເດີນໄດ້ກ່ຽວຂ້ອງເດັມມາർກ ແລະໂປແລນດ ໂດຍປະກາມນີ້ ອອສເຕີຣີຍ ອັກຖຸ ຝົ່ງເສດແລະອດັນດາຈຶ່ງລັວນີ້ມີຢືນຍອມໄຫ້ ສົວເດີນແພ່ງຍາຍອໍານາຈົວຫຼຸຜູພາຫາກເມືອງແລະກາຣັກ

ທັນທີທີ່ພຣະເຈ້າຫ້າຣ໌ລໍສ໌ທີ່ 10 ສວຣຄຕໃນ ດ.ສ. 1660 ອອສເຕີຣີຍໄດ້ສັນສຸນໂປແລນດ ໄຫລຸກອື່ອຂັ້ນຕ່ອດຕ້ານສົວເດີນ ທັນນີ້ ຂະຕາກຮົມຂອງໂປແລນດເອັນນັບແຕ່ຕກອງຢູ່ໄດ້ອໍານາຈຂອງສົວເດີນແລ້ວ ໄນມີທີ່ທ່າວ່າຈະສາມາກື່ນຝູ້ອໍານາຈຂອງຕົນໄດ້ຄືກເຍ ໂປແລນດເພື່ອງກັບກາຣເສື່ອງຄູກລົບຊ່ອອຳກ ຈາກແພນທີ່ຢູ່ໂປ່ນນັບແຕ່ນັ້ນມາ ສ່ວນສົວເດີນເອງກີເຮີ່ມເສື່ອມອໍານາຈ ເມື່ອພຣະເຈ້າຫ້າຣ໌ລໍສ໌ທີ່ 11 ສວຣຄຕ ໃນ ດ.ສ. 1697 ນຽຣດາຮູ້ຕ່າງ ພໍທີ່ປະການາດີນແດນໃນກ່ຽວຂ້ອງສົວເດີນໄດ້ແສວງຫາ ຄວາມຮ່ວມມືອັກນ ໂດຍປະມາຫພຣະປີ້ຈາສາມາດຮັດຂອງຍຸກຍ້ອຍຕົວຍີ້ພຣະເຈ້າຫ້າຣ໌ລໍສ໌ທີ່ 12 (Charles XII, ດ.ສ. 1697-1718)

ຫຼຸຜູພາຫາຍໍຕ່ອງກ່າວເກີດກາຣວ່າມີເປັນພັນນົມຕົກລື້ອງ ໂຈ້ານ໌ ພອນ ພັກຄູລ (Johann von Patkul) ວັດວິນແຫ່ງລືໄວ້ເນີນມີໄດ້ຮັບຄວາມເປັນຫຼັມຈາກພຣະເຈ້າຫ້າຣ໌ລໍທີ່ 11 ໄດ້ຍູ່ຍູ່ໂປແລນດ ເປັນພັນນົມຕົກກັບເດັມມາർກໃນ ດ.ສ. 1699 ຄັ້ນແລ້ວຮູ້ສເໜີຍໄດ້ຮ່ວມດ້ວຍ ພັນນົມຕົກຮັ້ງນັ້ນປະກອບ ດ້ວຍ ຮູ່ສເໜີຍ ແຊກໂຈນີ (Saxony) ເດັມມາർກ ແລະໂປແລນດ ຈຸດມຸ່ງໝາຍສຳກັນຍື້ອ ກາຣທຳລາຍລ້າງ ເອກະຈ່າວໍານາຈອອີປີໄຕຍຂອງສົວເດີນ¹⁵ ແລະກາຣແມ່ງອໍານາຈພົນປະໂຍ້ນນັ້ນຄວາມຫາຍນະຂອງສົວເດີນ ໂດຍເນັພາຮູ້ສເໜີຍຕ່ອງກ່າວເກີດກາຣວ່າມີເປັນພັນນົມຕົກລື້ອງ

ໃນຂະໜາດທີ່ສົງຄຣານກໍາລັງກ່ອດຕ້າວັນເປັນໄອຄຸກຮູ່ນີ້ໃນກາກເໜືອ ໃນຢູ່ໂປ່ນວັນຕົກ ສົງຄຣານ ກໍາລັງດໍາເນີນໄປອ່າງຍັນແຮງ ເປັນອຸປະຮຽກກີດຂວາງມີໄຫ້ຢູ່ໂປ່ນວັນຕົກເຂົ້າຮ່ວມມືນທນາຖາໃນ ສົງຄຣານຂອງຢູ່ໂປ່ນກາກເໜືອ ສົງຄຣານໃນຢູ່ໂປ່ນວັນຕົກກີດ ສົງຄຣານສືບຮາຍ໌ສເປັນ (The War of the Spanish Succession, ດ.ສ. 1698-1715) ສິບເນື່ອມາຈາກອັກຖຸ ອອດັນດາ (United Provinces of Netherlands) ແລະເຍອຣມືນີ ລັວນວິຕົກທີ່ດຸລຍກາພແໜ່ງອໍານາຈຢູ່ໂປ່ນຈະໄດ້ສືບຮາຍ໌ສເປັນ ດັ່ງແມ້ວອສເຕີຣີກີດ ຝົ່ງເສດກີດ ຝ່າຍໜຶ່ງຈຳກັດໄດ້ໂດຍຮ່ວມຮາວງກີດເດີວັກນັກນັບສເປັນຈະໄດ້ສືບຮາຍ໌ສເປັນ ອັນເປັນກາຣຂ່າຍຂອບເຂດອໍານາຈອີທີພລສຮ້າງຝົ່ງເສດ ຢ້ວອອສເຕີຣີເປັນຫາອໍານາຈຍື່ງໃໝ່ ກ່ຽວຂ້ອງເດັມມາຣີ ໃນ ດ.ສ. 1701 ເມື່ອຝົ່ງເສດໄດ້ສືບຮາຍ໌ສເປັນ ເປັນຫຼຸຜູພາຫາຍໍ ອອດັນດາ ແລະອອສເຕີຣີໄດ້ລົງນາມໃນສັນທິສັງລູາ ແລະ ກຽງເຊກ (Treaty of the Hague) ເພື່ອຮ່ວມກັນເປັນ ມາຫພັນນົມຕົກ (Grand Alliance) ດ້ວຍຈຸດມຸ່ງໝາຍທີ່ຈະປຣາບຝົ່ງເສດ ໃນຂະໜາດທີ່ສົງຄຣານ ກາກເໜືອມີຈຸດມຸ່ງໝາຍທີ່ຈະປຣາບສົວເດີນ ທັງຝົ່ງເສດແລະສົວເດີນຕ່າງເພື່ອງກັບສັດງຽບອັດຕ້ານທີ່ລັວນ ມຸ່ງມາດປະການາທີ່ຈະທຳລາຍຕົນນີ້ໃຫ້ກວາມເປັນຮູ້ອີກຕ່ອງໄປ

¹⁵Ibid., p. 369

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1700 รัสเซียได้ขัดปัญหาศึกกระหนาหน้าหลังโดยเจรจา สบศึกกับจักรวรรดิอตโตมัน ต่อจากนั้น รัสเซียได้เข้าโจมตีลิโวเนียของสวีเดนเป็น การประเดิมชัย ก่อเกิดสงครามภาคเหนือเป็นมหาศึกที่ยิ่งใหญ่หนึ่งของโลก สวีเดนได้ป้องกัน ตนเองทั้งโดยการรบและโดยการทูต พยายามทำลายพันธมิตรโดยวิธีแยกทำสนธิสัญญาสันติภาพ ในชั้นต้น สวีเดนรุกรานเดนมาร์กในเดือนสิงหาคม บีบมังคบให้ลงนามในสนธิสัญญาตราเวนเดล (Treaty of Travadel) ซึ่งระบุเดนมาร์กจะไม่รุกรานสวีเดนอีกต่อไป ในขณะนั้น รัสเซียได้ พยายามสร้างสภาพศึกกระหนาบแก่สวีเดน โดยโจมตีนาร์วา (Narva เมืองป้อมปราการบน ชายฝั่งอ่าวฟินแลนด์) ไปแลนด์เข้าโจมตีบริเวณเมืองริกา (Riga) แต่แล้วรัสเซียต้องพ่ายแพ้สวีเดน ณ บุหกูมินาร์วา ในเดือนพฤษจิกายน ค.ศ. 1700 สวีเดนมีที่ท่าจะยำตราทพเข้ารุกรานรัสเซีย ถ้าไม่ติดขัดที่สวีเดนยังไม่ว่างใจไปแลนด์และเดนมาร์ก อีกทั้ง การรบครั้งนั้นมิได้วางแผนระยะ ยาวที่จะบุกรุกรัสเซีย จึงมิได้เตรียมกำลังรบและเสบียงอาหารให้เพียงพอ สวีเดนตัดสินใจ รุกรานไปแลนด์ใน ค.ศ. 1702 บรรดาพันธมิตรล้วนผละจากสังคมหรือถูกรุกราน รัสเซียถูก ทอดทั้งให้อู้ยโดยได้รับเพชญหน้ากับสวีเดน การรบันบด ค.ศ. 1703 เปลี่ยนโฉมหน้า เป็นการรบระหว่างสวีเดนกับรัสเซีย ชาร์ปีเตอร์ได้บุกยึดเนียนส์คานส์ (Nienskans) ณ ลุ่ม แม่น้ำ涅瓦 (Neva River) และสร้างเมืองเริกซ์ชื่อว่า เชนต์ ปีเตอร์สเบอร์ก (St. Petersburg) เป็นเมืองท่าเล็ก ๆ เสมือนหน้าต่างรัสเซียเปิดสู่โลกตะวันตก

ในระหว่างที่สวีเดนรบกับไปแลนด์นั้น รัสเซียได้จังหวะโอกาสเหมาะสมในการรวบรวม สรรพกำลังอาวุธ ได้มีการปรับปรุงกองทัพให้เข้มแข็งขึ้นและสร้างกองทัพเรือใหม่ที่ทรงพลัง พอกว่า ทันทีที่ไปแลนด์ยอมสงบศึกกับสวีเดนใน ค.ศ. 1707 รัสเซียเริ่มดำเนินการทูตวิวงวน อังกฤษให้ช่วยรัสเซียเจรจาสงบศึกกับสวีเดน แต่อังกฤษวางแผนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ไม่ยอม ปฏิบัติตามคำขอร้องของรัสเซีย ทั่วญูโรเปโภelanนั้นล้วนเริ่มนิติกับกำลังอำนาจของรัสเซียซึ่งเป็น ตัวแทนของผู้พันธุ์สถาฟที่ญูโรปไม่พึงประสงค์ ถ้ารัสเซียพิชิตสวีเดนทางออกทางทะเลได้ สมประสงค์ รัสเซียคงขยายอำนาจอาณาเขตเข้าไปในญูโรป ซึ่งเป็นสิ่งที่ญูโรปไม่ต้องการ¹⁶ นับเป็นครั้งแรกที่รัสเซียปรากฏเป็นเงาดำที่มีน้ำหนักทางตะวันออกขั้นวยญูโรปอย่างถาวรหัว โฉมหน้าของสังคมภาคเหนือในยกที่สองจึงทวีความหวาดวิตกแก่ญูโรปยิ่งนัก

ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1708 สวีเดนยาตราทพเข้าสู่รัสเซีย โดยข้ามแม่น้ำวิสตูลา (Vistula) นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความหายนะและวาระสุดท้ายของจักรวรรดิสวีเดนในบัน្ត平原 การทำสังคมลีกเข้าไปในตัวแผ่นดินใหญ่ก่อเกิดผลร้ายแก่สวีเดนเป็นอย่างยิ่ง ชาร์ปีเตอร์

¹⁶Ibid., p. 385.

ทรงหมัดหนทางด้านท่านกำลังแสนyan กារของสวีเดน จึงทรงดำเนินนโยบายตั้งรับข้าศึก โดยวิธีทำลายล้างทุกอย่างมิให้เป็นกำลังแก่ข้าศึก (Scorched Earth Policy) ก่อความคือ ตอนทหาร ลวงข้าศึกให้ถล่มเข้าไปในตัวแผ่นดินใหญ่ โดยเฉพาะลาญทำลายเสบียงอาหาร เพาไวร์นาสาโทนิให้เป็นกำลังแก่ข้าศึก ในขณะเดียวกัน ชาร์ทรงประสนความสำเร็จในการ ขัดพันธมิตรสวีเดน โดยการป้องกันชาวญี่ปุ่น พากตาดาวและจักรวรรดิอตโตมันนิให้ เข้าช่วยสวีเดน

ฤดูหนาวปี ค.ศ. 1708 นั้น เป็นปีแห่งความหนาวเย็นเฉียบผิดปกติ กองทัพสวีเดน อดอยากรหานทุกข์ทรมานกับความหนาวและความไข้ที่ระบาดไปทั่ว โดยภาวะธรรมชาติ ความ กว้างใหญ่ไฟศาลและความหนาวได้กลืนกินชีวิตทหารสวีเดนไปบันประมาณมิได้ ณ ยุทธภูมิ เมืองโพลตava (Poltava) กองทัพรุสเซียได้ทำลายทัพสวีเดน สวีเดนพ่ายแพ้ส่วนรวมอย่าง ย่ำຍับ ต้องสูญเสียดินแดนชายฝั่งทะเลเบลออดติกแก่รุสเซียหมด พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 12 เองก็ต้อง เสด็จลี้ภัยส่วนรวมไปประทับในจักรวรรดิอตโตมันน์

เมื่อลื้นภัยใหญ่หลวงนั้นแล้ว ชาร์ลส์เตอร์ได้ทรงเสริมสร้างความมั่นคงโดยทรงแสวงหา ความเป็นพันธมิตรในยุโรปภาคเหนือเพื่อต่อต้านสวีเดนต่อไป กองทัพรุสเซียพิชิตดินแดน คาเรเลีย (Karelia) และลิโวเนียเกือบทั้งหมด และเริ่มหมายมุ่งไปที่คอร์แลนด์ (Courland) บนฝั่งทะเลเบลติก

ความพ่ายแพ้ของสวีเดนครั้งนั้นมิได้ทำให้ส่วนรวมยุติอย่างที่ควร สวีเดนได้เจรจา หัวน้ำล้อมจักรวรรดิอตโตมันนิให้หาดวิตกรุสเซีย ว่าควรตัดไฟแต่ต้นลม ปราบรุสเซียก่อนที่ รุสเซียจะเติบใหญ่ก่อศึกส่วนรวมทางทางออกทางทะเลเพื่อยึดครองควบสู่ทิศตะวันออกของ จักรวรรดิอตโตมันน์ จักรวรรดิอตโตมันน์พิเคราะห์เห็นเป็นโอกาสเหมาะสมที่รุสเซียเพิ่งพิชิตศึก สวีเดนอย่างอ่อนเปลี้ยเพลียแรง โดยประกาศส่วนรวมกับรุสเซียใน ค.ศ. 1710 รุสเซียจำต้อง เจรจากับจักรวรรดิอตโตมันน์และคืนเมืองอาซอฟที่ตนได้ไว้มีอีก ค.ศ. 1696

ต่อจากนั้น รุสเซียก็หมายมุ่งไปที่ด้วยอาณาจักรสวีเดนและฟินแลนด์ ชาร์ทรงหวัง ที่จะทรงใช้เชิงการทูตร่วมราชวงศ์เพื่อกลืนกินสวีเดน และทรงโปรดนาที่จะครอบครองดินแดน เยอรมันภาคเหนือ ชาร์จึงทรงผูกมิตรกับปรัสเซียซึ่งต้องการร่วมแบ่งจักรวรรดิสวีเดน และได้ ทรงกระทำศึกกับสวีเดนต่อไปอีกสามครั้ง ยุทธนาวีครั้งที่สำคัญคือใน ค.ศ. 1714 สวีเดนพ่ายแพ้ รุสเซีย ณ ยุทธภูมิฮันกรด์ (Hangöud หรือ Hango) สวีเดนอ่อนเปลี้ย รุสเซียนิอ้าจะ รุกคืบหน้าเพื่อทำลายจักรวรรดิสวีเดนเต็มที่ เพราะอังกฤษแสดงทีท่าขัดขวาง

อังกฤษเป็นชาติพ่อค้าที่มีการพาณิชย์นาวีกว้างขวางมากในภูมิภาคอลติก อังกฤษไม่อาจจะนิ่งดูดายให้รัสเซียแพร่ขยายอำนาจอาณาเขตในภูมิภาค ซึ่งหมายถึงกัยอันตรายต่ออำนาจผลประโยชน์มหาศาลของอังกฤษเอง เพราะราชนาวีอังกฤษมีได้มีเรือบประจำการใน่านน้ำนั้น อังกฤษจึงอาจจะคุ้มครองพาณิชย์นาวีของตนมิได้ทันกาล¹⁷ ถ้ารัสเซียได้ครอบครองภูมิภาคอลติก การพาณิชย์นาวีของอังกฤษจะได้รับความกระแทบทะที่อนเป็นอย่างยิ่ง ท่าที่แข็งกร้าวของอังกฤษมีส่วนทำให้รัสเซียหักกันการขยายอำนาจอาณาเขต ชาร์ปีเตอร์ทรงดูหนังดีว่า พนธนิตรที่มีอยู่ล้วนเป็นแวนแควันหรือรูที่มีได้มีกำลังอำนาจใจ ๆ พอที่จะเป็นประโยชน์แก่รัสเซีย (ได้แก่ เดนมาร์ก แซกโซนี-โปแลนด์และปรัสเซีย) ชาร์ททรงต้องพระประسังค์ที่จะผูกมิตรกับรัสเซียที่อยู่ในระดับมหาอำนาจ ชาร์จึงต้องเสด็จประพาสยุโรปอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1717

ชาร์ทรงทابามาฝรั่งเศส และทรงชี้ช่องถึงฐานอำนาจจากรัสเซียพร้อมที่จะผูกมิตรกับฝรั่งเศสเพื่อต่อต้านอสเตรีย (คู่ปฏิปักษ์ของฝรั่งเศส)¹⁸ แต่การทำงานทามนั้นไร้ผล เพราะฝรั่งเศสไม่ต้องการผูกพันเชิงมิตรกับรัสเซียสองต่อสอง ฝรั่งเศสเพียงแต่ยินดีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสันติภาพ ภาวะสังคมร่วมกับสวีเดนไม่อาจจะดำเนินต่อไปได้ และในขณะเดียวกันมีอำนาจจะบุกได้ภายในรัสเซียเองก็เกิดความระสำราญอันเกิดจาก “ความพยายามที่จะปฏิรูป” อีกทั้งสังคมร่วมกันก็กำลังจะทำให้การคลังทรุด ชาร์ปีเตอร์ทรงห่วงหน้าพะวงหลังจึงทรงเร่งรีบที่จะส่งศึกเพื่อปฏิรูปรัสเซียให้เต็มที่ สวีเดนและรัสเซียจึงเปิดการเจรจา กันด้วย ค.ศ. 1718 แต่ไม่สำเร็จผล เมื่อปรัสเซียผลักดันจากรัสเซียใน ค.ศ. 1720 เพื่อส่งศึกกับสวีเดนและในเดือนธันวาคม พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 12 แห่งสวีเดนสวรรคต สวีเดนเร่งร้อนที่จะรักษาเอกราชส่วนตน และราชนาวีอังกฤษปรากฏตัวในทะเลนอกรัฐ แม้อังกฤษไม่เดินใจที่จะทำสังคมร่วมโดยตรงกับรัสเซีย อังกฤษก็เป็นตัวตั้งตัวตี่ ยุเหยี่ยวห้ออสเตรียและจักรวรรดิอตโตมัน เปิดศึกกับรัสเซีย แต่ความพยายามนั้นก็ล้มเหลว ราชนาวีรัสเซียทรงพลังเหนือกว่าราชนาวีอังกฤษมาก สันติภาพก็เริ่มมีเสียงเรียกหาจากเหล่ามหาอำนาจทั้งคู่สังคมและทั้งฝ่ายนอกวงเวทีสังคม คืออังกฤษ ฝรั่งเศส สเปนและเนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศสจึงไกล่เกลี่ยให้เปิดการเจรจาทำสนธิสัญญาดูสังคมร่วมกันที่เมืองนีสตัดต์ (Nystadt) ในปี ค.ศ. 1721 ตามสนธิสัญญานั้นและตามเงื่อนไขของรัสเซีย จักรวรรดิสวีเดนสถาบัตต์ สวีเดนต้องสัญญาสืบต่อในรัสเซีย กือ ลิโวเนีย อินเกรีย คารีเลีย เอสโตเนีย รัสเซียจึงได้ครอบครองชายฝั่งทะเลนอกรัฐ อันยาวเหยียดตั้งแต่เมืองริกา (Riga) ไปจนถึงวีborg (Viborg) ซึ่งมีเมืองท่าสำคัญ 9 เมือง

“Roberts Penfield, The Quest For Security, 1715-1740 (In series of The Rise of Modern Europe) (New York : Harper & Row Publishers, 1974), p. 24.

¹⁷Ibid., p. 26.

และมีฐานทัพที่หนาแน่นรุสเซียด้วย สองครามภาคเหนือได้สืบสุดลงแล้วโดยสวีเดน เสื่อมถอยอำนาจและรุสเซียได้ทะยานตนขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจแห่งภูมิภาคบล็อกก์แทนที่สวีเดน แม้รุสเซียจะมีได้รับดินแดนได้เพิ่มเติมจากการสงบศึก ด้วยเหตุที่อังกฤษขัดขวาง มิให้รุสเซียเป็นฝ่ายชนะโดยเด็ดขาด

ปฏิกริยาของอังกฤษที่สักดิ้นมิให้รุสเซียขยายอาณาเขตและการพาณิชย์นาวีสู่ ทะเลบล็อกก์ กือสัญญาณบอกเหตุอันตรายแก่อังกฤษ และทำให้รุสเซียกับอังกฤษเป็นปฏิปักษ์ ต่อ กันนับแต่นั้นมา ความเป็นปฏิปักษ์นี้คือองค์ประกอบใหม่ทางการทูตยุโรปที่ควรแก่การพิจารณาอีก¹⁹

ในยุโรปตะวันตก ใน ก.ศ. 1713 ฝรั่งเศษยอมสงบศึกกับมหาพันธมิตรโดยลงนาม ในสนธิสัญญาอูtrecht (Treaty of Utrecht, เมษายน 1713) สนธิสัญญานี้มีจุดประสงค์ที่จะ รักษาดุลยภาพแห่งอำนาจให้คงเดิม ออสเตรียได้รัฐมิลาน (Milan) เนเปลส์ (Naples) ซิซิลี (Sicily) และเบลเยียม ส่วนอังกฤษได้เกาะนิวเอดิสัน (New England) และ เกาะนิวฟันด์แลนด์ (New Foundland) และเริ่มเป็นเจ้าที่ทำการค้าทุกน่าอนน์น้ำ

อาจจากล่าวได้ว่า สนธิสัญญาอูtrecht ได้ปักปันเขตแดนและคงสถานะเดิมตลอดจน ดุลยภาพแห่งอำนาจในยุโรปตะวันตก ส่วนสนธิสัญญานี้สัดส่วนได้ปักปันเขตแดนตลอดจน ดุลยภาพแห่งอำนาจในยุโรปภาคเหนือ อังกฤษและออสเตรียก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจใน ยุโรปตะวันตก ส่วนในยุโรปภาคเหนือ รุสเซียได้กล้ายเป็นมหาอำนาจ ผู้พ่ายแพ้คือ ฝรั่งเศสและ สวีเดน ลดลงเป็นมหาอำนาจชั้นสองโดยปริยาย สเปนและโปรแลนด์สืบสุดความเป็นมหาอำนาจ

ในยุโรปเหนือ การขยายตัวของรุสเซียมาสู่ตะวันตกได้เผชิญศัตรูคู่แข่งที่สำคัญ คือ ปรัสเซีย ขอบเขตของการขยายอำนาจสู่ตะวันตกนั้นจึงสุดความสามารถของรุสเซีย ทางใต้ รุสเซียเผชิญจักรวรรดิอตโตมัน ไม่สามารถหาทางออกทางทะเลได้ เส้นทางการขยาย อำนาจของรุสเซียเหลืออีกทิศทางเดียว คือขยายไปตะวันออกสู่เอเชีย ความเป็นรัฐในยุโรปและ เอเชีย (Eurasian State) ทำให้รุสเซียมีผลประโยชน์ทั้งในยุโรปและเอเชีย โดยเฉพาะในเอเชีย การขยายอำนาจเป็นไปได้โดยสะดวกปราศจากการขัดขวางจากยุโรป พร้อมด้วยธรรมชาติ ที่จะสักดิ้นการขยายตัวของรุสเซียไม่ปรากฏ เอเชียตะวันออกเป็นจุดหมายปลายทางที่จะ เสนอสนองความเป็นจักรวรรดิแก่รุสเซียเต็มที่ โดยไม่จำเป็นต้องข้ามน้ำข้ามทะเลคันหาเส้นทาง เดินเรืออ้อมมาทางตะวันออกดังเช่นยุโรปตะวันตกได้ปฏิบัติในคริสต์ศตวรรษที่ 16 เพียงแต่ ยาตราทัพและตั้งถิ่นฐานในตะวันออกของรุสเซียส่วนที่เป็นทวีปเอเชียก็เป็นการเพียงพอแล้ว

¹⁹Penfield, Loc. cit

สู่ตะวันออก

การขยายตัวของรัสเซียสู่ตะวันออกได้ปรากฏเด่นชัดดังแต่ ค.ศ. 1552 เมื่อรัสเซียได้ปราบปรามพวกราตาาร์ (Tatars) แห่งแคว้นคาซาน (Kazan) รัสเซียได้สำราญดินแดนที่นี่เรียดังกิ่นฐานและเข้าครอบครองขาดชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกทางตอนเหนือ โดยปราศจากการขัดขวางจากชาติใด ๆ แต่ดินแดนที่ได้ครอบครองนั้นไม่เหมาะสมแก่การสร้างเมืองทำ เพราะหน้าที่ดีเกือบตลอดปี รัสเซียจึงต้องการสร้างเมืองท่าทางใต้ที่มีอากาศอบอุ่นเพียงพอ ดินแดนที่หมายตาคือ ลุ่มแม่น้ำอาmur และลุ่มแม่น้ำยูซุรี (Ussurri) โดยเฉพาะลุ่มแม่น้ำอาmur อุดมด้วยแร่ธาตุเงินและทอง พื้นดินเหมาะสมแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ แต่ดินแดนสองแห่งนั้นเป็นดินแดนของจักรวรรดิจีน ราชสมัยชาร์ปีเตอร์ทรงกับสมัยแรกเริ่มที่ราชวงศ์ชิง (Ch'ing, เป็นพวกลั่นจู, Manchu จากแม่น้ำเจ้าจูบัน, Manchuria) ได้เกลิงอำนาจครอบครองจีน รัสเซียจึงต้องเผชิญกับจักรวรรดิจีน

ตั้งแต่ ค.ศ. 1669 รัสเซียมีเจตนาที่จะขยายอาณาเขตไปสู่แม่น้ำอาmur และถ้าเป็นไปได้ก็ต้องการขยายตัวลงไปสู่แม่น้ำเจ้าจูเรีย รัสเซียได้รุกเข้ามายังแดนอย่างเงียบ ๆ ค่อยเป็นค่อยไปไม่เร่งร้อนท่าว่าดำเนินไปเรื่อยไม่หยุดยั้งประหนึ่งน้ำซึมได้พื้นผิวดินยกแก่การสังเกต การแทรกซึมปรากฏในรูปของการติดต่อค้ายากัน แต่การรุกเข้ามายังได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากราชวงศ์ชิงในรัชสมัยจักรพรรดิคังซี (K'ang-hsi) แสดงความมุ่งมั่นที่จะสกัดกั้นการรุกเข้าของรัสเซียอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะปักปักยามแม่น้ำเจ้าจูไว้ตามที่ดินของตน ใน ค.ศ. 1685 กองทัพแม่น้ำเจ้าจูได้ขับพวกรัสเซียออกจากลุ่มแม่น้ำอาmur

แม้จักรวรรดิจีนจะสำแดงกำลังสกัดกั้นรัสเซีย จีนก็มิได้ปราบนาที่จะก่อศึกสงครามกับรัสเซีย รัสเซียเองก็มิได้ปราบนาสังคมร่วมกัน เมื่อจีนสกัดกั้น รัสเซียก็ยังคงขยายอาณาเขต ใน ค.ศ. 1689 ได้มีการเจรจาข้อตกลงที่พิพากษากับจักรวรรดิจีนโดยลงนามร่วมกันใน Stanitsa ณ เมืองเนรชินสก์ (Nerchinsk, เมืองชายแดนบนฝั่งแม่น้ำอาmur) ทราบได้ว่าประเทศเพื่อนบ้านเข้มแข็ง ทราบนั้นรัสเซียก็ไม่หักห้ามรุกเข้าดินแดน

นอกจากการขยายอาณาเขตไปสู่ตะวันออกที่ไร้ผลแล้ว ชาร์ปีเตอร์ได้ทรงหาทางออกทางทะเลสู่ทะเลสาบแคสเปียน (Caspian Sea) เพื่อเปิดเส้นทางการค้าโดยตรงกับอินเดียแต่เปอร์เซียมีอำนาจควบคุมเส้นทางนั้น จึงก่อเกิดสหภาพกันขึ้นใน ค.ศ. 1722 รัสเซียจึงได้เมืองบากุ (Baku) เดอร์เบน (Derben) และชายฝั่งตะวันตกของทะเลสาบแคสเปียน

แม้จะเผชิญอุปสรรคหนึ่งในการขยายอาณาเขตโดยรอบ รัสเซียก็มิได้ท้อถอย รัสเซียได้ลองขยายตัวฝ่าอุปสรรคทุกด้าน ด้านใดแข็งแกร่ง รัสเซียก็จะเป็นฝ่ายด้อย หยั่งท่าที่รอคอยโอกาสเหมาะสมต่อไป ทั้งตะวันออกและตะวันตกสกัดกั้นรัสเซียอ่อนน้ำแข็งบ้าง ถึงกระนั้น

ในรัชสมัย Zar'ปีเตอร์มหาราช รุสเซียก็ยังสามารถหาทางออกทางทะเบียนดิจิและทะเสาน แคสเปียนได้สำเร็จ อาจจะกล่าวได้ว่า ความสำเร็จในการบินและผลแห่งชัยชนะคือ ดินแดนเป็น ราชวัลน์ ย่อมมาจากประสิทธิภาพของกองทัพ รุสเซียได้เรียนรู้วิทยาการทหารจากสวีเดน และ คระหนักได้ดีว่า กำลังแสนyanukaph ที่ทันสมัยจะเป็นเครื่องมือสำคัญสุดในการทำให้รุสเซียกลับ เป็นรัฐมหาอำนาจได้สำเร็จ รุสเซียในรัชสมัย Zar'ปีเตอร์มหาราชเป็นต้นมา จึงทุ่มเทให้ความ สำคัญแก่การสร้างรักษาและขยายกำลังแสนyanukaph รุสเซียทรงพลังทางทหารแม้จะยังเป็นรัฐ อาณาจักรที่ยากไร้และล้าหลังนานาอารยประเทศในยุโรป ประวัติศาสตร์รุสเซียจึงเต็มไปด้วยเรื่อง ราวความพยายามทางการเมืองอย่างยิ่งยวดที่จะเสริมสร้างพลังทางทหาร

การทูตที่รุนแรงระหว่าง ค.ศ. 1721-1763

เมื่อสื้นรัชกาล Zar'ปีเตอร์มหาราช รุสเซียมีที่ท่าฯจะได้เป็นมหาอำนาจทางทะเสาน และ การพาณิชย์น้ำเงินจะเติบใหญ่ แต่ความคาดหวังที่น่าจะเป็นไปได้เห็นนั้นได้ค่อย ๆ กลายลง เพราะรัชกาลต่อมาขาดความสามารถที่จะประสานต่อเนื่องนโยบายต่างประเทศและดำรง คงกำลังแสนyanukaphทางทะเสานได้ รุสเซียประสบความไม่เรียบร้อยในการสืบราชสันติวงศ์ อันเป็นเหตุให้บ้านเมืองขาดเสียราชการทางการเมือง สถานการณ์การเมืองภายในนั้นมีส่วนทำให้ รุสเซียไม่อาจจะซิงชัยช่วงชิงอำนาจผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้จากการทูตและการยุทธ์ของตน นโยบายต่างประเทศและการดำเนินนโยบายมักรวนเร ขาดจุดประสงค์อันแน่นหนา ขาด ประสิทธิภาพในเชิงการทูตบ้าง ในเชิงการยุทธ์บ้าง ดังประจักษ์จากการทูตรุสเซียในสี่รัชกาล (ค.ศ. 1725-1763)²⁰ ที่เด่นชัดในด้านที่การบริหารราชการแผ่นดินอยู่ภายใต้อิทธิพล ชาวต่างด้าวเยอรมันและฝรั่งเศส รัฐบาลเกือบจะไม่ปราฏด้วยแท้จริง พระราชนักทรัพย์ พลัง อำนาจด้วยเลือดเพทุบ้าย เหล่าขุนนางสำแดงอำนาจอภิสิทธิ์ เหล่าข้าราชการทุจาริต ผู้รายญ์ บังหลวง อาณาประชาราษฎร์ก็ถูกปักกรองอย่างกดขี่บ่มแหง

ถึงกระนั้น ความระสั่นสะใจภายในก็มีอาจบดบังความเป็นจริงที่ว่า รุสเซียได้มีบทบาท สำคัญนนเวทในการเมืองยุโรปแล้วอย่างถอนตัวไม่ขึ้น

นับตั้งแต่การลงนามในสนธิสัญญาญทรัชท์เป็นต้นมา บรรดามหาอำนาจได้เห็นพ้อง ต้องกันที่จะยุติปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศด้วยวิธีสันติ คือโดยเชิงการทูตเปิด การประชุมปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน (Diplomatic congresses) แต่การทูตนี้ยังไม่

²⁰ รัชกาล Zar'อันนาแคนทรอนที่ 1 ค.ศ. 1725-1727, ชาเรปีเตอร์ที่ 2 ค.ศ. 1727-1730, ชาเรนยาอนนา อิวานอฟนา-Anna Ivanovna, ค.ศ. 1730-1740 และชาเรนนา เอเดชาเบร ค.ศ. 1741-1763.

สัมฤทธิผลเท่าใดนัก เพราะบรรดามหาอำนาจยังไม่อาจหลีกหนีระบบขันแข่งอำนาจอิทธิพล (Competitive system) ได้ในทันทีทันใด ถึงกระนั้น การทุตแหนใหม่ก็ปรากฏผลบ้างพอควร ในแห่งที่เหล่ามหาอำนาจหันหน้าเข้าหากันได้โดยมีระบบพันธมิตรเป็นพื้นฐาน อย่างน้อย สันติภาพทั่วไป (General peace) ก็ยังสามารถอยู่ได้จนถึงปี ค.ศ. 1740 โดยอาศัยความเป็นพันธมิตรระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นหลัก มีอสเตรียและสห民族เอนเดอร์แลนด์เข้าร่วมที่เรียกว่าจตุรมิตร (Quadruple Alliance, เริ่มใน ค.ศ. 1718) และอีกฝ่ายหนึ่งประกอบด้วย สเปน ปรัสเซียและบา伐เรีย (Bavaria) มหาอำนาจที่เริ่มเกิดใหม่และเป็นที่หวัดวิตกคือ รัสเซียและปรัสเซีย สองรัฐอาณาจักรทรงพลังพอที่จะมีบทบาทด้วยดุลอำนาจของอสเตรียในยุโรปภาคกลาง ส่วนมหาอำนาจที่ตกต่ำลงตามลำดับคือ สวีเดน โปแลนด์และจักรวรรดิออตโตมัน

ดุลยภาพแห่งอำนาจของยุโรปได้เริ่มแปรเปลี่ยนทิศทางจากภาคตะวันตกไปสู่ทิศทางภาคตะวันออก ณ ที่ซึ่งก่อเกิดปัญหาใหญ่สองประเด็นคือ ปัญหาชาติการรัฐโปแลนด์ และปัญหาจักรวรรดิออตโตมันที่เรียกันว่า “ปัญหาตะวันออก” (“Eastern Question” คือตะวันออกสำหรับชาวยุโรปตะวันตก-ผู้เยี่ยม) ความเปลี่ยนแปลงด้วยเหตุปัญหาดังกล่าว ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการสร้างพันธมิตรกันในภาคตะวันตก ประเทศที่เริ่มวิตกต่อความเปลี่ยนแปลงคืออังกฤษซึ่งต้องระวังระวังให้มิให้ฝรั่งเศสเติบใหญ่ทรงพลังอำนาจในยุโรป อีกทั้งต้องระวังระวังปักป้องอำนาจผลประโยชน์ส่วนตนทุกน่านน้ำและในดินแดนไกลอันที่ต้องการจะได้รับการรักษาไว้

ในรัชสมัยสัน ฯ ของชาเรเนาแคทเชอร์รินที่ 1 รัสเซียอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของปรัสเซียเป็นมิตรกับออสเตรีย (ค.ศ. 1727) และเป็นปฏิบัติที่ต่ออังกฤษและฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1731 ยุโรปสามารถดูดซับปัญหาอำนาจอิทธิพลในภูมิภาคตะวันออกได้เรียบร้อย และมีที่ท่าที่ว่า ยุโรปจักได้อยู่ในความสงบสมความประดิษฐ์ แต่แล้วปัญหาโปแลนด์และปัญหาไซลีเซีย (Silesia) ก็อุบัติขึ้น

ทั้งปัญหาโปแลนด์และปัญหาไซลีเซียล้วนต้องถูกตัดสินชี้ขาดโดยยุทธวิธี สงครามสืบราชย์ออสเตรีย (ค.ศ. 1740-1748) และสงครามเจ็ปี (ค.ศ. 1756-1763) ชี้ขาดไซลีเซีย ตกเป็นของปรัสเซีย สงครามรัสเซียกับจักรวรรดิออตโตมัน (ค.ศ. 1768-1774) ชี้ขาดการแบ่งโปแลนด์ เวทีการเมืองยุโรปที่เต็มไปด้วยศึกสงครามผันแปรย้ายมาที่ยุโรปตะวันออกจนถึงปี ค.ศ. 1792 เมื่อยุโรปรวมตัวกันปราบปรามปฏิวัติฝรั่งเศส

ในกรณีโปแลนด์ รัสเซียปราบဏานาที่จะแผ่ขยายอำนาจอิทธิพลเข้าไปในโปแลนด์มาก จึงให้ความสนใจปัญหาโปแลนด์เป็นพิเศษกว่าชาติอื่น ๆ ย่อมเป็นที่รู้กันทั่วไปแล้วว่า ในอดีต โปแลนด์เคยคุกคามและบางครั้งก็ครอบครองกรุงมอสโควี อีกทั้งดินแดนตะวันออกของ

ไปแพนด์ส่วนใหญ่ของอาชญาโดยประชารทที่มิได้พูดภาษาโปแลนด์ ส่วนใหญ่เป็นชาวเยอรมันเชื้อเมืองพื้นเมืองและศาสนาเดียวกันกับชาวรัสเซีย ประชารทเหล่านี้มักจะถูกชาวโปแลนด์กดขี่ มิได้รับความเป็นธรรมในด้านต่าง ๆ ชาวโปแลนด์ถือศาสนาคริสต์นิกายคาಥอลิก รัสเซียถือตนเป็นผู้พิทักษ์ศาสนานิกายกรีกจึงแอบอ้างสิทธิ์คุ้มครองชาวญี่ปุ่นเหล่านั้นและถือดินแดนของชนเหล่านั้นเป็นดินแดนในกรรมสิทธิ์ของตนโดยชอบธรรม โดยนัยนี้เองที่รัสเซียถือเป็นสิทธิ์อันชอบธรรมที่ตนจะเข้าแทรกแซงการเมืองของโปแลนด์ โดยเฉพาะเมื่อโปแลนด์เสื่อมอำนาจด้วยเหตุปัจจัยทางการศึกษาสันติวงศ์และเกิดปัจจัยความแตกแยกทางศาสนาออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ฝ่ายคาಥอลิกซึ่งได้อำนาจปกครองราษฎร์ที่ถือนิกายกรีกแบบรัสเซีย และบรรดาโปรเตสแตนต์แบบอังกฤษและปรัสเซีย โปแลนด์เผชิญปัจจัยทางการเมืองที่สำคัญคือ รัสเซียและปรัสเซีย โอกาสให้ชาติต่าง ๆ เข้าแทรกแซง ผู้มีบทบาทสำคัญคือ รัสเซียและปรัสเซีย

เมื่อครั้งพระเจ้าอ็อกสตัตส์ที่ 2 (Augustus II, the Strong, ก.ศ. 1697-1733) จากแคว้นแซกโซนีทรงครองราชย์โปแลนด์ ภายใต้การสนับสนุนของชาวนีเดอร์มหาราช ตั้งแต่ ก.ศ. 1709 พระเจ้าอ็อกสตัตส์ไม่โปรดโปแลนด์ ใน ก.ศ. 1733 ได้ทรงวางแผนแบ่งโปแลนด์ให้อยู่ภายใต้การปกครองของแซกโซนี ออสเตรียและปรัสเซีย แต่แล้วใน ก.ศ. 1733 พระองค์กีสวาร์คตเสียก่อน แผนดังกล่าวจึงล้มเหลว ฝรั่งเศสภายใต้พระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ได้ทรงวางแผนใหม่ที่จะสร้างแนวล้อมประกอบด้วย ฝรั่งเศส ปรัสเซีย จักรวรรดิออตโตมันและโปแลนด์ เพื่อปิดล้อมออสเตรีย ส่งเสริมปรัสเซียเป็นปัญหานักต่อรุสเซีย แผนเริ่มด้วยการที่ฝรั่งเศสได้สนับสนุนให้สตาโนลัส เลสซินสกี (Stanislas Leszczynski, อดีตกษัตริย์ที่สวีเดนหนุนให้กรองโปแลนด์ใน ก.ศ. 1704 แต่ต้องถูกถอดในภายหลัง) ซึ่งเป็นพระสัสสูรของพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 ไปกรองโปแลนด์สำเร็จในวันที่ 12 กันยายน ก.ศ. 1733 ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยภายใต้การหนุนหลังด้วยกำลังพล 30,000 ของรัสเซียและด้วยการสนับสนุนจากออสเตรียซึ่งชุมนุมพลอยู่ที่ไซลีเชีย ได้ส่งเสริมกษัตริย์จากแซกโซนีมาครองราชย์ ทรงพระนามว่าพระเจ้าอ็อกสตัตส์ที่ 3 (Augustus III) ก่อเกิดสังคมนิสิบราชย์โปแลนด์ (ก.ศ. 1733-1736) ที่มีอำนาจจำกัดอย่างมาก เนื่องจากไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อชาวโปแลนด์หรือเป็นสังคมที่กระทำโดยชาวโปแลนด์โดยตรง หากแต่เป็นสังคมที่เหล่ามหาอำนาจใช้เล่นเพื่อนำประเทศชักใย เวทีที่แท้จริงอยู่ที่อิตาลีภาคเหนือ และแคว้นลอร์เรน (Lorraine) มากกว่าที่โปแลนด์

ในปัจจุบัน โปแลนด์ก็เป็นดินแดนที่บรรดามหาอำนาจจลาจลต่อสู้กันอย่างรุนแรง ปรัสเซียต้องการดินแดนภาคแม่น้ำวิสตูลา (Vistula) ออสเตรียต้องการดินแดนส่วนแบ่งจากโปแลนด์ทั้งปรัสเซีย ออสเตรียและรัสเซียไม่พึงพอใจที่ฝรั่งเศสได้เข้าไปมีอำนาจอิทธิพลครอบงำโปแลนด์ โดยเฉพาะรัสเซียต้องการครอบครองโปแลนด์ทั้งประเทศ รัสเซียจึงดำเนินนโยบายเป็นมิตรไมตรี

กับปรัสเซียและออสเตรีย เพื่อต่อต้านฝรั่งเศส แต่ความหวังและโอกาสซึ่งไม่อำนวย เมื่อโอกาสอำนวยใน ค.ศ. 1733 รุสเซียและออสเตรียจึงส่งกำลังทหารเข้าแทรกแซงทันที แม้ฝรั่งเศส ชาวดิเนย (Sardinia) และสเปนจะกดค้านไม่เห็นด้วย

ราชนาวีฝรั่งเศสได้ถอนตัวออกจากน่านน้ำอลติก โดยตรากฎดีว่า ถ้าฝรั่งเศส ช่วยเหลือสตานิลัส จะเป็นการสำแดงกำลังราชนาวีท้าทายอังกฤษในน่านน้ำอลติก อันเป็นการเสียงข้างหูอังกฤษให้เปิดศึกกับฝรั่งเศส กล้ายเป็นศึกกระหนาบหน้าหลังฝรั่งเศส ด้านหนึ่งคือ รุสเซียและออสเตรีย ด้านหนึ่งคืออังกฤษ สองรวมสืบราชย์ไปแลนด์จักรลับกล้ายเป็นมหาอำนาจ โดยฝรั่งเศสจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบใช้กำลังอำนาจทางทะเลในการสู้กับอังกฤษ ฝรั่งเศสจึงถอนตัวไม่ช่วยเหลือสตานิลัส

รุสเซียเข้าแทรกแซงข่าวญี่ปุ่นพระเจ้าสตานิลัสต้องทรงขอให้ฝรั่งเศสช่วย แต่ฝรั่งเศส ไม่เต็มใจนัก ทำให้สตานิลัสต้องทรงสละราชย์ใน ค.ศ. 1736 นับเป็นชัยชนะอันดงงานของรุสเซียที่สามารถบีบบังคับไปแลนด์ให้มีภัยตระหนักรอแซกโซนีมาปักกรองภายใต้อำนาจอิทธิพลของรุสเซีย อีกทั้งยังสามารถบีบบังคับไปแลนด์ให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ล้วนให้อำนาจต่าง ๆ อยู่ภายใต้การตรวจสอบของรุสเซีย

ความไม่พึงพอใจรุสเซียจึงขึ้นถึงจุดสุดใน ค.ศ. 1736 ฝรั่งเศสในฐานะมิตรได้สนับสนุนจักรวรรดิออตโตมันให้ทำสงครามกับรุสเซีย ตั้งแต่ ค.ศ. 1725 จักรวรรดิออตโตมันได้ยึดกรุงชาหยะเลตตอนเหนือของทะเลเดนซ์ซึ่งรุสเซียบรารณา และได้พิชิตอาณาจักรทูลนอลข่านที่อสเตรีย บรารณาเป็นที่ยิ่ง รุสเซียได้เผชิญอุปสรรคในการขยายตัว จำต้องดำเนินการทูลนอลข่านที่อสเตรีย กับปรัสเซียเพื่อห่วงครอบครองอาณาจักรทูลนอลข่านและไปแลนด์ และเป็นมิตรไมตรีกับออสเตรีย เพื่อห่วงครอบครองตะวันออกกลางและไปแลนด์เข่นกัน เมื่อจักรวรรดิออตโตมันเปิดศึกขึ้นใน ค.ศ. 1736 ออสเตรียจึงได้ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไห้รุสเซีย ทั้งรุสเซียและออสเตรียได้ยาตราทัพเข้ารุกรานจักรวรรดิออตโตมัน จนจักรวรรดิออตโตมันจำต้องยอมจำนน โดยลงนามในสนธิสัญญาณ กรุงเบลเกรด (Belgrade) เมื่อ ค.ศ. 1739 รุสเซียได้ยึดกรุงเมืองอาซอฟอีกครั้งหนึ่ง สองปีต่อมา ฝรั่งเศสหนุนหลังสวีเดนให้ก่อสงครามกับรุสเซีย กำลังแสนยานุภาพของฝรั่งเศส และสวีเดนได้เข้ารุกรานชายแดนรุสเซีย เป็นเหตุให้รุสเซียจำต้องคืนอาซอฟให้แก่จักรวรรดิออตโตมันเพื่อประโยชน์สักดักกันจักรวรรดิออตโตมันมิให้ก่อศึกกระหนาบรุสเซีย รุสเซียได้หนุนหลังปรัสเซียให้อ้างสิทธิ์สืบราชย์ในออสเตรีย รุสเซียเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ ได้พินแลนด์ (Finland) จากสวีเดนเมื่อ ค.ศ. 1743

โดยการทูลและยกธงวิชี รุสเซียควรจะได้ครอบครองอาซอฟบันไดขั้นแรกไปสู่การครอบครองทะเลเดน แต่ท้ายสุดได้ครอบครองเพียงพินแลนด์ เป็นการคุกคามราชอาณาจักร

สวีเดน ทั้งยังมีอำนาจอิทธิพลในโปแลนด์อีก มหามิตรของรุสเซียตั้งแต่ ค.ศ. 1725-1726 ได้แก่ จักรพรรดิออสเตรียและปรัสเซีย คู่ปฏิปักษ์โดยตรงได้แก่ สวีเดนและจักรพรรดิออตโตมัน และชาติที่ขัดขวางรุสเซียมีให้ขยายอำนาจเต็มที่คือ ฝรั่งเศส รุสเซียมีความพึงพอใจกับผลของ สงครามและการทูตของตนเป็นอย่างดีใน ค.ศ. 1743 โดยไม่นำพาต่อเหตุการณ์ใหม่ที่ก่อตัวขึ้น ในยุโรปภาคกลางและตะวันตก อันได้แก่ บัญหาการสืบราชบัลลังก์ในออสเตรีย

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1740 จักรพรรดิ查尔斯ที่ 6 (Charles VI) เสด็จสำรวจตลาด ออสเตรียได้จักรพรรดินิทรงพระเยาว์พระนามว่า พระนางมาเรีย เทเรซา (Maria Theresa) ออสเตรียในต้นรัชสมัยก่อนข้างจะอ่อนกำลังลงมากแล้ว จึงเผชิญกับความกระหายของปรัสเซีย ฝรั่งเศส น้าวาร์ย แซกโซนีและปีแลนด์ ที่ล้วนต้องการจะแบ่งออสเตรีย

แต่แล้วสังคրามสืบราชบัลลังก์ออสเตรียซึ่งในชั้นต้นมีจุดมุ่งหมายนั้นthonอำนาจจักรพรรดิ ออสเตรีย ต่อมาก็ได้แปรเปลี่ยนจุดมุ่งหมายในมั่นปลายเป็นการมุ่งรุกรานฝรั่งเศส ด้วยสนธิสัญญาณ เมืองวร์มส์ (Worms) ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1743 อังกฤษ ออสเตรีย และชาวดิเนีย ได้รวมกันเป็นพันธมิตรเพื่อทำลายล้างอำนาจฝรั่งเศส เมื่อสังคրามໄกส์จัจยุติ อังกฤษได้ติดสินบนรุสเซียให้เข้าร่วมรบด้วย รุสเซียจึงมีได้มีบทบาทอย่างแท้จริงแต่ยังดี และมีได้รับเชิญให้ เข้าร่วมการประชุมเจรจาสันติภาพ สังคրามได้สืบสุดลงด้วยสนธิสัญญาณ เมืองอิกซ์ ล่า-ชาเปลล์ (Aix-la-Chapelle) ใน ค.ศ. 1748

สังครามได้ขึ้นคันธรมนียกการทูตในยุโรปตะวันตกไปสู่แนวใหม่ เดิมที่ออสเตรียเป็น พันธมิตรกับอังกฤษ และเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศส สังครามนี้ได้ให้หันที่เรียนแก่ทุกฝ่ายว่า พันธมิตรต่อ กันมิได้เป็นครรช่องก้าวประกันแก่ฝ่ายใดว่าจะช่วยรักษาอกราชอำนาจอธิบดีอย และพิทักษ์ผลประโยชน์ด้านต่าง ๆ ไว้ได้เสมอไป ออสเตรียและฝรั่งเศสต่างหาดกลัวปรัสเซียมาก จึงเป็นมิตรไมตรีกัน อังกฤษเริ่มใช้ดุลพินิจว่าควรเลือกออสเตรียหรือปรัสเซียเป็นพันธมิตร เพื่อต่อต้านฝรั่งเศส ปรัสเซียเริ่มพิจารณารุสเซีย สังครามสืบราชบัลลังก์ออสเตรียจึงนับเนื่องเป็นการ เปิดทางปฏิวัติการทูต เปลี่ยนพันธมิตรกันเองในมวลหมู่มหาอำนาจในยุโรป โดยเฉพาะสำหรับ รุสเซีย ฝรั่งเศสได้ขัดขวางการขยายตัวของรุสเซียตลดown มา ไม่ว่ารุสเซียจะขยายไปทิศใดในด้าน ตะวันตก ฝรั่งเศสมักจะหนุนหลังสวีเดนหรือโปแลนด์ หรือจักรพรรดิออตโตมันให้ก่อสังคราม ขัดขวางรุสเซีย รุสเซียจึงถือว่าฝรั่งเศสอยู่เบื้องหลังสังครามระหว่างตนกับรัสเซียอยู่ที่ขัดขวาง การขยายอาณาเขตของรุสเซีย ประกอบกับปรัสเซียเองก็ไม่พอใจฝรั่งเศスマากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ เมื่อฝรั่งเศสได้ทำสนธิสัญญาเป็นมิตรไมตรีกับอสเตรียสักด้กันปรัสเซียมิให้เดินให้ญี่ปุ่นมหาอำนาจ ทั้งปรัสเซียและรุสเซียจึงถือฝรั่งเศสเป็นอุปสรรคที่สำคัญบนหนทางไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ ปรัสเซียและรุสเซียได้เริ่มพิจารณา กันมองว่ามีค่าควรแก่การเป็นพันธมิตรต่อ กันมากน้อยเพียงใด

ปรัสเซียเริ่มมีเสียงดังพังชัดในพระราชสำนักรุสเซีย ทำให้ฝรั่งเศสและสวีเดนวิตกมากจนสนับสนุนให้มีการซิงราชย์ขึ้นในรุสเซีย ชาเรนาเอลิชาเบธได้เดินทางขึ้นทรงราชย์ภายใต้อำนาจอิทธิพลของฝรั่งเศสและสวีเดน แบ่งขันอำนาจอิทธิพลของปรัสเซียในรุสเซียบันทึกพันธมิตรกับอสเตรียจนได้ใน ค.ศ. 1745 และกับอังกฤษใน ค.ศ. 1755 หันนี้เป็นไปโดยเหตุผลภาระการเมืองในยุโรปตะวันตกกำลังผันแปร

อสเตรียหวาดวิตกความยิ่งใหญ่ของปรัสเซีย ซึ่งหมายถึงการเบี่ยงบังดินแดนในจักรวรรดิของตน ออสเตรียไม่ลืมว่าปรัสเซียได้ช่วงชิงแคว้นไซดีเซียของตนไปอย่างไรรุสเซียเองก็ไม่อาจจะลืมว่า การขยายตัวไปตะวันตกในภาคหน้า ตนจะต้องเผชิญกับปรัสเซีย ตัวแทนของ盎格อรุสเซียเพ่าพันธุ์เยอรมันที่เรียกว่าชาวเตือตัน (Teuton) ซึ่งในอดีตเคยเป็นศัตรูกับเพ่าพันธุ์สลาฟ หันอสเตรียและรุสเซียได้ฝ่าสังเกตการขยายอำนาจของปรัสเซียด้วยความปริวิตกและรอคอยโอกาสหนทางที่จะบันทอนอำนาจของปรัสเซีย และหรือทำลายล้างเอกสารของปรัสเซีย ถ้าเป็นไปได้

ใน ค.ศ. 1756 ปรัสเซียได้เปิดโอกาสด้วยการจูโจมดีแควันแซกโซนี ออสเตรียได้เรียกประชุมสภาอาลิก (Aulic Council) ทันทีที่กรุงเวียนนาเมื่อเดือนกันยายน ได้มีการลงมติแสร้งหาพันธมิตรเพื่อทำลายอำนาจปรัสเซีย มหามิตรคือ สวีเดน ฝรั่งเศส ออสเตรียและรุสเซีย ปรัสเซียเผชิญศึกรอบด้านโดยมีมหาพันธมิตรชาติเดียวคือเข้าสู่ทางคือ อังกฤษ

รุสเซียได้เข้าร่วมสงครามใหม่นี้โดยบังเอิญมากกว่าจะโดยเจตนา ชาเรนาเอลิชาเบธทรงรวมเรพระทัย นำพระทัยนั้นกวัดไก่ตามกระแสงแรงแห่งอำนาจอิทธิพลของเหล่าข้าราชบริพารผู้ใกล้ชิดพระองค์²¹ ชาเรนาไม่ได้มีพระราชวิเทโศบายอันแน่วแน่เป็นเบื้องต้นมูลฐาน และด้วยพระทัยที่รวนเรนนเองที่ได้ซักน้ำรุสเซียเข้าสู่สงคราม รุสเซียกระทำศึกโดยมิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะพิชิตดินแดนใดเป็นเป้าหมาย แม้ว่ารุสเซียจะร่วมมือกับอสเตรียในการวางแผนลดกำลังอำนาจอาณาเขตของปรัสเซีย

สงครามเจ็ดปี (Seven Years War) ที่มุ่งทำลายล้างเอกสารและอำนาจของปรัสเซีย นับเป็นสงครามที่มีความหมายยิ่งสำหรับทุกชาติที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากปรัสเซียผู้ถูกกรุณานั้นที่สำคัญคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส รุสเซียและออสเตรีย สงครามได้ดำเนินไปในลักษณะแตกเป็นกลุ่มในแนวรบตะวันออก ออสเตรียและรุสเซียรุกรานปรัสเซีย ในแนวรบตะวันตก มหามิตรของปรัสเซียคือ อังกฤษ "ได้ทำสงครามกับฝรั่งเศส โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสต่างถือสองกรณีนี้เป็นเครื่องวินิจฉัยชัดความเป็นมหានาจทางทะเล เจ้าล่าอาณานิคม และการพาณิชยกรรม

²¹Hoetzs, p. 93.

ทั่วโลก สมการณ์เจ็คปี อาจนับเนื่องได้ว่าเป็นสมการณ์ที่ได้เปลี่ยนคุลียภาพแห่งอำนาจในยุโรปโดยสิ้นเชิง

รัสเซียได้ขยัตราทัพเข้าสู่ปรัสเซีย ปล้นสมเด็จเบอร์ลินใน ค.ศ. 1757 การปล้นสมเด็จ และการโจมตีได้ดำเนินไปไม่หยุดหั้งเป็นเวลาหลายปีติดต่อกัน บังความพ่ายแพ้แก่ฝ่ายปรัสเซีย มากขึ้นตามลำดับ ใน ค.ศ. 1759 กำลังแสนyanุภาพของรัสเซียได้บังคับปรัสเซีย ณ บุทกูฟ คาวนส์ดอร์ฟ (Kavensdorf) ความพ่ายแพ้ด้วยน้ำมือของรัสเซียมีส่วนสำคัญที่ทำให้ปรัสเซีย ต้องอ่อนอำนาจลง โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1760 รัสเซียได้ยึดกรุงกรุงเบอร์ลิน กษัตริย์ปรัสเซีย ต้องเสด็จเร่ร่อนนี้รัววันแครวันอามาจักร มีสภาพไม่ต่างกันเมื่อครั้งแครวันบันรันเดนแบร์ก ต้องพ่ายแพ้ในสมการณ์สามสิบปี²² พระเจ้าเฟเดอริกที่ 2 (Frederick II, ค.ศ. 1740-1786) ทรงสิ้นหวังจนเกือบปลางพระชนม์ที่พิณ ค.ศ. 1762²³ ถึงกระนั้น ปรัสเซียก็ยังสามารถยึดเหยด เป็นเอกสารและคงความเป็นมหาอำนาจไว้ได้ ด้วยมีกำลังแสนyanุภาพที่มีประสิทธิภาพ และระเบียบวินัยเหนือกว่า และด้วยความชาญฉลาดในการทูตโดยการดำเนินนโยบายอยุ่แย่ ให้ฝ่ายพันธมิตรแตกความสามัคคีกันเอง แต่อาจจะกล่าวได้ว่า ปรัสเซียพื้นคืนชีพขึ้นได้โดย โขคอมหัศจรรย์ที่คาดไม่ถึงมากกว่า เมื่อชาเรินาเอลิซาเบธสวาร์คต ชาร์ปีเตอร์ที่ 3 (Peter III, ค.ศ. 1762-1762) เสด็จขึ้นครองราชย์ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1762 ชาร์ปีเตอร์ทรงเป็น พระโอรสในดัชเชส แห่งไฮล์ชไตน์- กอททอพ (Duchess Anna Petrovna of Holstein- Gottorp, แครวันเยอรมัน) ซึ่งเป็นพระนิมฐาของชาเรินาเอลิซาเบธ ชาร์ได้ทรงอภิเษกสมรสกับ เจ้าหญิงโซ菲 แห่งอันไฮต์- แซบสต (Sophie of Anhalt- Zerbst) เชื้อสายเยอรมัน ใน ค.ศ. 1745 ด้วยความผูกพันต่อปรัสเซียดังกล่าว ทำให้ชาร์ปีเตอร์ที่ 3 ทรงดำเนินพระราชวิเทศฯที่ล้วน สำแดงถึงความเกิดทุนบุชาปรัสเซียเป็นที่ตั้ง

ชาร์ปีเตอร์ที่ 3 ทรงนิยมชื่นพระเจ้าเฟเดอริกที่ 2 มากอยู่แล้ว เมื่อได้เสด็จขึ้น ครองราชย์ จึงทรงถอนกองทัพรัสเซียออกจากสมการณ์เจ็คปี และนำยาน้ำไปสู่ทิศใต้เพื่อสกัดกั้น การรุกรานของจักรวรรดิอตโตมัน²⁴ การถอนตัวของรัสเซียเป็นปัจจัยสำคัญชี้ขาดสมการณ์ เพราะทำให้อสเตรียไม่อาจทำสมการณ์ต่อไปตามลำพังได้ ออสเตรียจำต้องลงนามสงบศึกกับ ปรัสเซียใน ค.ศ. 1763 ในแนวนะตั้ง จักรวรรดิอตโตมัน จักรวรรดิออตโตมันและออสเตรียได้ลงนามสงบศึก กันที่ปารีส ตามสนธิสัญญาปารีส (Treaty of Paris) แห่งปี 1763 อังกฤษได้เป็นมหาอำนาจ ทางทะเลเต็มภาคภูมิโดยปราศจากคู่แข่ง ฝรั่งเศสสัญญาเสียอำนาจและผลประโยชน์ในทวีป

²²Eugen Weber, A Modern History of Europe (New York : W.W. Norton Co., 1971), p. 474.

²³Stipp, part II, p. 328.

²⁴Strayer, p. 500.

อเมริกาเหนือ ที่สำคัญคือ แคนาดา (Canada) และในเอกสารนี้ที่สำคัญคือ อินเดีย ในทั้งสองทวีปนั้น อังกฤษได้แผ่ขยายอำนาจเต็มที่ การพาณิชย์อังกฤษเพื่องฟูโดยปราศจากคู่แข่ง เช่น เคียง นับเป็น สนธิสัญญาที่ทรงคุณประโยชน์อเนกอนันต์ สำหรับอังกฤษอย่างที่ไม่เคยคาดว่าจะได้รับโดย ปราศจากการทำสงครามหลาย ๆ ครั้งติดต่อกัน ส่วนรัสเซียซึ่งมีบทบาทสำคัญในสหภาพรัสเซียที่มีความต่อเนื่องกันตั้งแต่อดีตมา รัสเซียจึงมีได้เข้าร่วมประชุมการเจรจาสันติภาพ รัสเซียทุ่มเทตน ในการศึกโดยมิได้สิ่งตอบแทน ทั้งนี้เป็นเพราะรัสเซียดำเนินนโยบายอย่างไร้จุดหมายแห่งแหน่ง และมิได้ดำเนินนโยบายต่อเนื่องกันทุกรัชกาล

ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 อาจจะนับเป็นได้ว่า ศัตรูคู่อาฆาตที่เด่นที่สุดในยุโรป คือ สวีเดนกับรัสเซีย ปรัสเซียกับออสเตรีย คู่ที่สามคือ อังกฤษกับฝรั่งเศส เหตุแห่งความเป็น ปฏิปักษ์คือ การแสวงหาอำนาจผลประโยชน์ สวีเดนพยายามปกป้องรัสเซียให้แห่งขยาย อำนาจเขตด้วยฝ่ายเหลือลอดติดกัน ปรัสเซียต้องการแคร้นใช้ลีเซียของออสเตรีย ออสเตรีย ต้องการกดปรัสเซียให้เดินไป远ๆ อังกฤษและฝรั่งเศสแห่งขั้นกันล่าอาณาจักรและค้าขายใน ดินแดนใกล้迤้นทะลุ ท้าหันกันเองทุกวิถีทาง ท้ายสุด ความเป็นปฏิปักษ์ต่อ กันได้เปิดทาง สงครามกันเพื่อชี้ขาดว่าฝ่ายใดจะคงอยู่ ฝ่ายใดจะหมดอำนาจไป อาจจะกล่าวได้ว่า ผลของ สงครามต่อไปนี้ และสนธิสัญญาที่มีขึ้นในเวลาหมู่ชาวยุโรป ได้แปรเปลี่ยนดุลยภาพแห่งอำนาจ ในยุโรปดังนี้

1. สงครามสีบราชย์สเปน (ค.ศ. 1698-1713) พันธมิตรชาบรรหามุ่งสกัดกั้นฝรั่งเศส ให้ครอบครองยุโรปทั้งทวีป สงครามยุติลงด้วยสนธิสัญญาบรูตัล (Treaty of Utrecht) ฝรั่งเศสตกต่ำ อังกฤษและออสเตรียเริ่มก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจ

2. สงครามภาคเหนือ (ค.ศ. 1700-1721) พันธมิตรมุ่งทำลายล้างอำนาจอิทธิพล สวีเดนออกจากยุโรปภาคเหนือ สงครามยุติลงด้วยการที่สวีเดนพ่ายแพ้ ต้องทำสนธิสัญญา นีสตัตต์กับรัสเซีย สวีเดนตกต่ำ รัสเซียได้เป็นเจ้าที่เหลือลอดติดกันและเป็นมหาอำนาจในยุโรป นับแต่นั้นมา

3. สงครามสีบราชย์ออสเตรีย (ค.ศ. 1740-1748) พันธมิตรมุ่งทำลายเอกสารของ จักรวรดิออสเตรีย สงครามยุติลงด้วยสนธิสัญญาอิกซ์-ลา-ชาแปลต์ ปรัสเซียได้ก้าวขึ้นสู่ ความเป็นมหาอำนาจ คุกคามฝรั่งเศสและออสเตรีย

4. สงครามเจ็ดปี (1756-1763) พันธมิตรมุ่งทำลายล้างอำนาจปรัสเซีย สงครามยุติ ลงด้วยสนธิสัญญา ณ ปารีส รัสเซียเข้าสังคมโดยมิได้รับผลประโยชน์เท่าที่ควร อีกทั้งถอนตัว ออกไปใน ค.ศ. 1763 ผู้ที่ได้คุณประโยชน์มากคืออังกฤษ ฝรั่งเศสตกต่ำ ปรัสเซียรุ่งโจน์

ตั้งแต่สังคրามเจ็ดปีเป็นต้นมา มี 4 ชาติเท่านั้นที่เป็นผู้วินิจฉัยชะตากรรมของยุโรป “ได้แก่ อังกฤษ ปรัสเซีย ออสเตรีย และรัสเซีย โดยเฉพาะรัสเซียนั้นนอกจากจะเป็นมหาอำนาจแล้ว ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้วินิจฉัยชะตากรรมยุโรป (Arbiter) ด้วย ความยิ่งใหญ่ของรัสเซีย จะปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้นในรัชสมัยของพระนางแคทเธอรินที่ 2

อาจจะกล่าวได้ว่า รัสเซียได้ก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจในรัชสมัย zar ปีเตอร์มหาราช แล้ว แต่เป็นคราวเคราะห์ของรัสเซียเองที่ภายหลังรัชสมัยนั้นแล้ว รัสเซียมิได้ดำเนินนโยบาย “สู้ตัวตอก” อีกต่อไป รัสเซียได้กระทำการเสมีอนบักษ์ก็งหลับก็ตื่น บางครั้งแสดงตนเป็นมหาอำนาจ บางครั้งถอยคืนสู่ภาวะอยู่โดยเดียว จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 รัสเซียจึงแผ่ขยายกรงเล็บหมีเข้าครอบงำทั้งตะวันออกและตะวันตกอย่างเต็มภาคภูมิ

อาทิตย์อุทัยเหนือจักรวรดิรัสเซีย พระนางแคทเธอรินมหาราชินี (ค.ศ. 1763-1796)

พระนางแคทเธอรินได้ทรงส่งเสริมการสร้างรัสเซียให้เป็นรัฐทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก และทรงดำเนินพระราชโภศนาตามแนวทางที่ zar ปีเตอร์มหาราชได้ทรงกำหนดไว้ ได้แก่ การขยายอำนาจจากอาณาเขตรัสเซียไปทางตะวันตก แสวงหาทางออกทางทะเลและแสดงบทบาทของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจในวงการเมืองยุโรป

แม้พระนางแคทเธอรินจะทรงประสบความล้มเหลวในการสร้างรัสเซียเป็นรัฐทันสมัย พระราชกรณียกิจที่นับว่าสำคัญจนทำให้พระนางแคทเธอรินทรงได้รับการนานพระนามว่ามหาราชินี คือ พระราชกรณียกิจในด้านการต่างประเทศ พระนางแคทเธอรินทรงดำเนินพระราชโภศนาตามธรรมเนียมปฎิบัติของปรมा�จารย์มานเคียเวลลี (Machiavelli) พระองค์ทรงมุ่งมั่น พรหทัยที่จะให้ชาวยุโรปยอมรับว่ารัสเซียเป็นรัฐมหาอำนาจหนึ่งในยุโรป ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาลีนเคอร์ เคยเซอร์ลิงค์ (Count Keyserling) ว่า “จุดประสงค์ของข้าพเจ้า คือการได้สามารถที่ไม่ต้องกับเหล่ามหาอำนาจ ได้ร่วมพันธมิตรเพื่อข้าพเจ้าจักได้สามารถยืนหยัดเคียงข้างฝ่ายที่ถูกกดขี่ และเพื่อข้าพเจ้าจักได้สามารถสนับสนุนการซื้อขายยุโรปได้ด้วย”²⁵ พระราชดำรัสนั้นมีความหมายตรงกันที่พระนางแคทเธอรินเคยตรัสไว้ว่า “ถ้าข้าพเจ้าสามารถมีชีวิตยืนนานถึงสองร้อยปี ยุโรปทั้งหมดก็จะอยู่ภายใต้การปกครองของรัสเซีย”²⁶

²⁵Will and Ariel Durant, Rousseau and Revolution (New York : Simon and Schuster, 1967), p. 467.

²⁶Blum, p. 317.

นายนิกิต้า ปานิน (Nikita Panin) เสนอนว่าการต่างประเทศได้รับสนับสนุนของพระบรมราชโองการให้ดำเนินการตามพระราชวิเทศศบายดังกล่าว

ในชั้นต้น รัสเซียได้แสดงตนเป็นมิตรผู้ไฟสันติ โดยพยายามผูกมิตรไว้กับยุโรป เพื่อพระนางแคทเธอรินจะได้ทรงมีโอกาสสร้างฐานอำนาจให้มั่นคงในจักรวรรดิ เริ่มด้วยการที่รัสเซียวางแผนเป็นกลางในสงครามเจ็ดปี เพื่อสนับสนุนให้ไม่ต้องปรับเปลี่ยน และเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนให้พระวงศ์กษัตริยานาน ใน ค.ศ. 1764 รัสเซียได้ลงนามในความตกลงกับปรัสเซียด้วยเรื่องชาติกรรมของโปแลนด์ ต่อมารัสเซียยังผูกพันมิตรกับอสเตรียอีกด้วยเรื่องชาติกรรมโปแลนด์และจักรวรรดิออตโตมัน แต่ความเป็นพันธมิตรนั้นมิได้ก้าวไกลถึงขั้นผูกมัดรัสเซียรัสเซียยังมีความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายโดยเอกสาร อาจจะกล่าวได้ว่า รัสเซีย ปรัสเซีย และออสเตรียผูกมิตรต่อกันโดยเหตุที่มีผลประโยชน์ร่วมกันและจักต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์นั้นคือ ดินแดนของโปแลนด์และจักรวรรดิออตโตมันส่วนที่อยู่ในยุโรปภาคตะวันออกเฉียงใต้

รัสเซียได้สำแดงบทบาทมากขึ้นในยุโรป ดังปรากฏว่า รัสเซียได้แทรกแซงหนุนหลังเดนมาร์กในการรบกับสวีเดน และมีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังการกำหนดวินิจฉัยนโยบายต่างประเทศของเดนมาร์ก ครั้นต่อมาใน ค.ศ. 1779 รัสเซียยังมีบทบาทใกล้เคียงกับอิทธิพลพิพากษาที่ว่า ปรัสเซียกับออสเตรีย โดยร่วมการเจรจาสันติภาพที่เมืองเทเชน (Teschen) และได้แสดงเจตนารวมกันที่จะคุ้มครองรัฐธรรมนูญปรัสเซียเดิมที่อีกด้วย เมื่อเกิดปฏิวัติปลดแอกอังกฤษในอเมริกาเหนือ รัสเซียได้เป็นผู้นำกลุ่มประเทศที่เป็นกลางในการจัดตั้งสันนิบาตแห่งความเป็นกลางโดยมีกำลังหนุนหลัง (League of Armed Neutrality) ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1780 สันนิบาตนี้มุ่งคุ้มครองการเดินเรือในน่านน้ำในภาวะสงครามให้ปลอดภัยจากการโจมตีและยึดเรือโดยคุ่ครันส์

บทบาทของรัสเซียดังกล่าวล้วนๆ ประหนึ่งสร้างภาพรุสเซียว่าเป็นรัฐรักสงบ แต่โดยเนื้อแท้แล้ว รัสเซียดำเนินนโยบายเป็นมิตรไว้เพรารุสเซียกำลังปรารถนาที่จะกลืนกินดินแดนโปแลนด์และดินแดนของจักรวรรดิออตโตมันส่วนที่อยู่ในยุโรปภาคตะวันออกเฉียงใต้ และพยายามที่จะครอบครองอาณาจักรปรัสเซียที่เกิดความขัดแย้งในหมู่มหาอำนาจในยุโรปเพื่อย้ายอำนาจอาณาเขตจักรวรรดิของตนไปสู่ตะวันตกและไปสู่ทางใต้

นโยบายขยายอำนาจอาณาเขตในรัชสมัยนั้นมุ่งไปที่ดินแดนในภูมิภาคตะเกลืออตติกไปจดแม่น้ำเมเมล (Memel) และจดพรມแคนราชอาณาจักรปรัสเซีย อีกทั้งสวีเดนเองยังได้ครอบครองบางส่วนของฟินแลนด์อยู่ จึงอาจใช้เป็นบันไดขึ้นแรกไปสู่การช่วงชิงดินแดนในภูมิภาคตะกัคคีน (ที่สูญเสียไปด้วยผลของการรบใน ค.ศ. 1700-1721) นอกจากนั้น รัสเซียยังไคร่ที่จะครอบครองโปแลนด์ด้วย ดินแดนในภูมิภาคตะกัคคีและโปแลนด์ ล้วนเป็น

ดินแดนที่รุสเซียหวั่นเกรงว่าปรัสเซียจะเข้าครอบงำด้วยเห็นแก้ เพราะปรัสเซียปราบนาทีจะได้ครอบครองดินแดนปรัสเซียตะวันตกซึ่งอยู่ใต้การปกครองของโปแลนด์ ถ้าปรัสเซียได้ดินแดนส่วนนั้น จะทำให้ราชอาณาจักรปรัสเซียมีดินแดนต่อเนื่องกันโดยตลอดทางตะวันออก โดยปรัสเซียตะวันตกจะเป็นดินแดนส่วนที่เชื่อมปรัสเซียตะวันออกเข้ากับพอมเมอเรเนีย (Pomerania) โดยนายของรุสเซียจึงมุ่งผูกมิตรกับปรัสเซียเพื่อแบ่งสรรปันส่วนโปแลนด์กันเอง

ส่วนดินแดนของจักรวรรดิอตโตมันส่วนที่อยู่ในยุโรปที่รุสเซียปราบนาคือ เบสซาрабาเบีย (Bessarabia) หรือที่เรียกว่าแคว้นดานูบ (Danube Principalities) ซึ่งประกอบด้วยมอลดาเวีย (Moldavia) และวาลาเซีย (Wallachia) รุสเซียต้องการเข้าครอบครองสองช่องแคบคือ บอสฟอรัส (Bosphorus) และดาร์ดาเนลลส์ (Dardanelles) ส่องช่องแคบนี้อยู่ใต้การปกครองของจักรวรรดิอตโตมันเห็นแก้ กษาร์ปีเตอร์มหาราชได้เคยทรงทำสัญญาณกับจักรวรรดิอตโตมันเพื่อช่วงชิงภูมิภาคชายฝั่งเหนือของทะเลเดด้า แต่ก็ทรงสูญเสียดินแดนนั้นไป ดินแดนที่สูญเสียนี้เองที่ชาเรินแอกทเซอร์นทิงต้องพระประஸงค์ที่จะช่วงชิงคืนจากจักรวรรดิอตโตมัน โดยนัยนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า การขยายอำนาจอาณาเขตรุสเซียนั้นไม่อาจจะหลีกพ้นการเบียดบังกลืนกินดินแดนใหญ่น้อยของจักรวรรดิอตโตมันและโปแลนด์ ปัญหามีแต่เพียงว่า รุสเซียจะใช้วิธีใดในการขยายอำนาจอาณาเขตเท่านั้น โปแลนด์และจักรวรรดิอตโตมันยอมจะล่วงรุนนโยบายล้ำลึกของรุสเซียดีว่าหมายมาดร้ายต่อตนมากเพียงใด แต่เป็นคราวเคราะห์ของสองรัฐอาณาจักรที่จะต้องเผชิญกับรุสเซียคุกคามโดยไม่อาจจะ “เตรียมรนให้พร้อมสรรพ” ได้ด้วยเหตุผลหลายประการดังจะได้บรรยายต่อไป

การแบ่งโปแลนด์ (ค.ศ. 1772, 1793, 1795)

อันที่จริง รุสเซียเองมิได้มีเจตนาرمณ์แต่แรกเริ่มที่จะแบ่งโปแลนด์ รุสเซียหวังแต่เพียงแผ่ขยายอำนาจอิทธิพลเข้าไปในโปแลนด์เท่านั้น โปแลนด์ประสบภาวะสุดท้ายของด้วยเหตุจากภายในมากกว่าที่ข่ายท้าทายให้มหาอำนาจเพื่อนบ้านต้องเข้าแทรกแซงแข่งขันอิทธิพลเข้าครอบครองโปแลนด์เอง กล่าวคือ ลักษณะที่ตั้งของโปแลนด์อยู่กึ่งกลางระหว่างสามมหาอำนาจเพื่อนบ้านคือ รุสเซีย ออสเตรียและปรัสเซีย พรหมแดนโปแลนด์ก็ค่อนข้างจะเลื่อนลอยขาดความแน่นอนและง่ายต่อการถูกรุกราน เอกราชของโปแลนด์จึงย่อมจะตั้งมั่นได้ยากยิ่ง ขนาดพื้นที่ของโปแลนด์ก็เป็นปัจจัยล่อใจประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยมีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสามในยุโรป โปแลนด์จึงมีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลเป็นที่ปราบนาของเหล่าประเทศเพื่อนบ้านที่

^๗Langer, p. 18.

แม้จะครองกว่าตน ถึงกระนั้น ถ้าไปแพนค์มีเสถียรภาพทางการเมืองและมีกำลังแสนญาณภาพที่ทันสมัย ไปแพนค์อาจจะขึ้นหัวครองดินแดนปากเหยี่ยวภาคภาคไปได้บ้าง²⁷ แต่เป็นคราวเคราะห์ที่ไปแพนค์ได้เริ่มเสถียรภาพทางการเมือง โครงสร้างการเมืองเศรษฐกิจและสังคมมีส่วนเอื้ออำนวยให้ไปแพนค์ต้องเผชิญภาวะการณ์ดังกล่าว²⁸

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ไปแพนค์มีสิ่งที่จากการส่งข่าวออกสู่ตลาดญี่ปุ่น ตะวันตก ทำให้มีการเร่งรัดผลิตพิชพันธุ์ัญญาหารโดยเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและเพิ่มแรงงานคน ก่อเกิดระบบทาสติดที่ดินและทำให้เหล่าขุนนางเจ้าของที่ดิน (Landed magnates) มีสิ่งที่มีอำนาจอิทธิพลบดบังพระบรมเดชานุภาพของกษัตริย์โดยปริยาย พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ไม่อาจจะทรงสร้างไปแพนค์ให้ทันสมัยได้ ด้วยทรงประสบอุปสรรคขัดขวางจากเหล่าขุนนางซึ่งเป็นอภิสิทธิชนที่ดำรงรักษาอภิสิทธิ์ส่วนตนไว้อย่างเหนี่ยวแน่น ไปแพนค์จึงล้มเหลวในด้านการสร้างรัฐให้ทันสมัย ล้มเหลวในการสร้างกองทัพประจำการที่ทันสมัย และล้มเหลวในด้านการสร้างระบบการปกครองที่รวมอำนาจ (ที่เรียกว่า ระบบสมบูรณ์ญาลีสิทธิราชย์) ยิ่งกว่านั้น ราชวงศ์ดังเดิมจากิลโล (Jagiello) ได้สืบสุกเชื้อสายลงในกลาโหมศตวรรษที่ 17 ไปแพนค์ได้ให้อำนาจคระぐลขุนนางที่ทรงอำนาจไม่ถึงกับคระぐลมีสิทธิ์เลือกตั้งเจ้านายเชื้อพระวงศ์ต่างด้าวขึ้นเป็นกษัตริย์ ทำให้ไปแพนค์ต้องเผชิญปัญหาทางการสืบราชสันตติวงศ์ทุกครั้งที่กษัตริย์สำรวจคลังราชบัลลังก์และการเมืองไปแพนค์จึงเป็นเหี้ยอันโนะสำหรับประเทศเพื่อนบ้านที่จะใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าแทรกแซงหนุนหลังขุนนางฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้เลือกเชื้อพระวงศ์ขึ้นของราชย์ซึ่งหมายถึงการที่จะทำให้มหาอำนาจนั้นสามารถ “ครอบ” ไปแพนค์ได้ ไปแพนค์จึงเผชิญภาวะทรงกับทรุดทางการเมืองตลอดมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความพยายามใด ๆ ที่จะสร้างชาติไร้ผล เพราะประเทศเพื่อนบ้านขัดขวางทุกวิถีทาง ด้วยเกรงไปแพนค์เติบใหญ่ยักษ์แก่การ “ครอบ” การเมืองอันระส่าระสาบนั้นได้สร้างลักษณะรัฐเสี้ยงๆ ขึ้นครอบประเทศไปแพนค์ อำนาจส่วนกลางໄร์ความเด็ขาดและศักดิ์สิทธิ์มานานแล้ว²⁹ ผู้คนก็ขาดความสำนึกรักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ และถึงขนาดมิได้ยอมรับความเป็นชาติไปแพนค์ ไปแพนค์จึงเป็นรัฐอาณาจักรที่กว้างใหญ่กว่าระส่าระสาที่สุดในยุโรป สถาบันใดที่ยังคงอยู่รอดก็มีก้มีแนวโน้มที่จะบั่นทอนไปแพนค์ให้อ่อนแอ ธรรมเนียมประเพณีนิยมใดที่ยังมีปรากฏก็มักจะมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกกันเองขึ้น³⁰ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นหรือที่มีปรากฏล้วนเอื้ออำนวยให้เกิดภาวะอนาคตไปสู่ความพินาศของสาธารณรัฐ และก็มักจะทำให้รัฐเชิงมีพลังอำนาจมากยิ่งขึ้น³¹

²⁷ ดูรายละเอียดใน Weber, p. 313.

²⁸ Cobban, p. 537.

²⁹ Ibid., p. 538.

³⁰ Ibid., p. 540.

สหภาพสืบราชย์โปแลนด์แห่งปี ค.ศ. 1733-1736 ได้ลิ้มสุดลงคัวบชัยชนะเป็นของรัสเซีย แต่เมื่อพระเจ้าออกสัตตสที่ 3 เสด็จสวรรคตใน ค.ศ. 1763 ในขณะที่สหภาพสืบราชย์กำลังยุติ โปแลนด์ก็เกิดปัญหาการสืบราชสันตติวงศ์อีกครั้งหนึ่งอย่างหลักเลี่ยงไม่ได้ ปัญหานี้ได้ทวีความตึงเครียดทางการเมืองยิ่งขึ้น เมื่อโปแลนด์มีปัญหาความแตกแยกทางศาสนาเกี่ยวข้องด้วย บรรดามหาอำนาจทั้งหลายต่างส่งเสริมเจ้าราชวงศ์ของตนหรือบริหารของตนขึ้นของราชย์ โดยเฉพาะรัสเซียได้แอบอ้างสิทธิที่จะพิทักษ์ชาวโปแลนด์ที่ถือนิกายกรีก ออโธดอกซ์เป็นชนกลุ่มน้อย ปรัสเซียซึ่งเพิ่งแพ้จักรีสกุลสกุลส์ที่จัดตั้งให้สถาบันลัสด โพเนียทาสกี (Stanislas Poniatowski) เป็นกษัตริย์โปแลนด์และได้ส่งกองทัพไปประจำกำกับราชการในโปแลนด์สถาบันลัสดเป็นผู้ที่พระนางแคทเธอรินเยอรมันนา ก็ทรงปูนบำเหน็จรางวัลให้ครองโปแลนด์ต่างพระเนตรพระกรณ์ โปแลนด์จึงตกเป็นรัฐในอารักขา (Protectorate) ของรัสเซียโดยพฤตินัย

รัสเซียได้ครอบครองโปแลนด์อยู่เบื้องหลังจากโดยสามมหาอำนาจได้จับตามองด้วยความวิตกกังวล จักรพรรดิออดโตรินเงินเกรว์ เมอร์สเซียได้ครอบครองโปแลนด์แล้ว รัสเซียก็ย้อมจะต้องหมายคุกความดินแดนตนในยุโรปภาคตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรียเองหวาดวิตกว่า การที่รัสเซียขยายอำนาจอาณาเขตสู่โปแลนด์จะเป็นการทำลายดุลยภาพแห่งอำนาจในยุโรปตะวันออก ปรัสเซียมามิตรของรัสเซียนั้นต้องการดินแดนบางส่วนของโปแลนด์เป็นการขาดเชย ฝรั่งเศสผู้พ่ายแพ้การทุตตั้งแต่ ค.ศ. 1736 ในปัญหาการสืบราชย์โปแลนด์ได้เข้าแทรกแซงทันทีโดยสนับสนุนชาวนโปแลนด์ให้ก่อการกบฏด้วยเหตุความแตกแยกทางศาสนา ทำให้รัสเซียต้องปราบกบฏ สมความมุ่งหมายของฝรั่งเศสที่จะใช้เป็นข้ออ้างเข้าแทรกแซงด้วย อย่างไรก็ตาม กบฏปี ค.ศ. 1766 เริ่มต้นจากบทบาทของปรัสเซีย

ปรัสเซียไม่เคยพึงพอใจที่โปแลนด์ได้ครอบครองปรัสเซียตะวันตก ซึ่งมีประชากรเป็นชาวยอรมันและถือคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ ปรัสเซียต้องการปรัสเซียตะวันตกเป็นอย่างยิ่ง วิธีเดียวที่พึงกระทำอย่างเป็นไปได้คือ การแบ่งราชอาณาจักรโปแลนด์ ขึ้นดันจ้าเป็นต้องบั้นทอนอำนาจจิปไตยของโปแลนด์โดยขัดขวางโปแลนด์มีให้ปฏิรูปสร้างชาติเข้มแข็งอันจะเป็นอุปสรรคแก่การแบ่งแยกอาณาจักร ปรัสเซียได้ขัดขวางโดยทางอ้อมมิให้โปแลนด์สร้างกำลังกองทัพและส่งเสริมให้วางการศาสนาของโปแลนด์แตกแยกกันเองเพื่อสะกดแก่การแทรกแซง ฝ่ายคาಥอลิกก็จึงก่อความไม่สงบในเมือง เศรษฐกิจและสังคม รัสเซียได้เข้าพิทักษ์ฝ่ายกรีก ออโธดอกซ์มิให้ได้รับความเป็นธรรมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รัสเซียได้เข้าพิทักษ์ฝ่ายกรีก ออโธดอกซ์เติมที่ ความแตกแยกทางศาสนาจึงได้เปิด

โอกาสให้ปรัสเซีย ออสเตรียและรัสเซียเข้าแทรกแซง ใน ค.ศ. 1766 อังกฤษ เดนมาร์ก ปรัสเซีย และรัสเซียได้ยื่นคำร้องต่อรัฐบาลโปแลนด์ให้พิทักษ์คุ้มครองและให้สิทธิ์เสมอภาคแก่ฝ่ายขาว โปแลนด์ที่ถือนิภัยของตน

รัสเซียยาตราทัพเข้าไปในโปแลนด์ใน ค.ศ. 1768 โปแลนด์จำต้องยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของรัสเซีย ได้แก่ การให้สิทธิ์เสรีภาพทางศาสนาและการเมืองแก่ผู้ถือนิภัยกรีก รัสเซีย ได้ค้าประกันรัฐธรรมนูญและดินแดนของโปแลนด์โดยพฤตินัย โปแลนด์จึงเสียอำนาจในการปกครองโดยอิสระแก่รัสเซียอีก ทำให้ฝรั่งเศส ออสเตรีย และจักรวรรดิออตโตมันไม่พอใจ ส่งเสริมชาวดีบันด์ที่ไม่ยินยอมให้รัสเซียครอบครองสำลังสูงกำลังผู้คน รัสเซียจึงยาตราทัพเข้า โปแลนด์ปราบปรามกบฏ ฝ่ายกบฏถูกขับพ่ายแพ้หนีเข้าพรุนแคนจักรวรรดิออตโตมัน รัสเซีย ตามปราบปรามอย่างไม่ลดละ พรุนแคนทางใต้ของรัสเซียจึงเริ่มเผชิญการรุกรานของจักรวรรดิ ออตโตมัน ภายใต้การสนับสนุนของพวกคาดหอติกแห่งโปแลนด์ ฝรั่งเศสและพวกตาร์ตาร์แห่ง คานสมุทรไครเมีย จักรวรรดิออตโตมันได้ยื่นคำขาดให้รัสเซียถอนทหารและปลดออกโปแลนด์ เมื่อรัสเซียนั่งเฉย จักรวรรดิออตโตมันและชาวดีบันด์ที่ถือนิภัยคาดหอติกก็ประกาศสงคราม ต่อรัสเซียทันที สงครามได้อุบัติขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1769 สงครามรัสเซียกับออตโตมัน นี้อาจถือได้ว่าเกิดขึ้นด้วยเหตุโปแลนด์เป็นเบื้องต้น กองทัพรัสเซียยึดได้มี่องอาซอฟและบดซึ่ง กองทัพจักรวรรดิออตโตมัน กองทัพรัสเซียไปไกลถึงกรุงบูคาเรสต์ (Bucharest) อีกกองทัพ หนึ่งพิชิตคานสมุทรไครเมีย ใน ค.ศ. 1771 รัสเซียทำลายกำลังแสนยา努กพาทางทะเลของ จักรวรรดิออตโตมัน ทั่วโลกเพื่อเริ่มจับตามองการขยายอาณาเขตของจักรวรรดิรัสเซียอย่างใกล้ชิด เป็นครั้งแรก

จักรวรรดิออสเตรียวิตกกังวลเมื่อรัสเซียมีที่ท่าว่าจะพิชิตคานสมุทรนอลบ้านที่ตน ปราณนา อังกฤษมุ่งมั่นที่จะขัดขวางมิให้รัสเซียพิชิตจักรวรรดิออตโตมัน ซึ่งหมายถึงการที่ รัสเซียจะได้ครอบครองช่องแคบสำคัญ 2 แห่ง คือ ช่องแคบดาร์ดาแนลส์และช่องแคบอส్టรีส์ ซึ่งเป็นทางออกทางทะเลสู่ทั่วโลก เนื่องจากเป็นเจ้าทะเลแห่งกับอังกฤษ ฝรั่งเศสเองไม่ต้องการเห็นรัสเซียเติบใหญ่ เพิ่มพวยยามเสริมสร้างกำลังแก่จักรวรรดิออตโตมัน ให้ทำสงครามบันทอนกำลังอำนาจรัสเซีย

ออสเตรียได้ร่วมมือกับจักรวรรดิออตโตมัน เพื่อเตรียมพร้อมให้พร้อมที่จะเข้าแทรกแซง ทางทหาร ศึกสงครามย่อมจะขยายตัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหานี้อยู่ว่า ปรัสเซียจะช่วยรัสเซีย ตามพันธะแห่งการเป็นพันธมิตรหรือไม่³² ปรัสเซียจะเข้าแทรกแซงทางทหารในมายุทธระหว่าง รัสเซียกับจักรวรรดิออตโตมันหรือไม่?

³² มีกำหนดเวลา 150 ปี, Weber, p. 474.

ในทรอคนะของปรัสเซีย การเข้าแทรกแซงทางทหารเพื่อช่วยรุสเซียผนวกดินแดนของจักรวรรดิออตโตมันจะไม่บังเกิดผลดีแต่อย่างใดต่อปรัสเซีย สองคราแรกว่างรุสเซียกับจักรวรรดิออตโตมันมีคุณประโยชน์ต่อปรัสเซียนั้นแต่ปัจจุบันแล้วที่จะเป็นโอกาสจังหวะเหมาะสมให้ปรัสเซียกลืนกินดินแดนบางส่วนของโปแลนด์ได้ง่ายดายขึ้น แต่การที่รุสเซียจะได้ดินแดนชายฝั่งทะเลคำอาจทำให้ห้ออสเตรียต้องขัดขวาง ซึ่งหมายถึงอสเตรียอาจจับอาวุธขึ้นสู้รุสเซีย และปรัสเซียอาจถูกดึงเข้าร่วมเพื่อช่วยรุสเซียด้านพันธกรณี รุสเซียคาดว่า ปรัสเซียจะทำตามพันธกรณีด้วยการรุกรานออสเตรีย แต่ปรัสเซียเป็นสหภาพที่ผ่านมา กว่าจะได้แคว้นปัชลีเชียจากออสเตรียปรัสเซียต้องเสียกำลังรุ่พลมหาศาล ปรัสเซียจึงเลือกที่จะใช้การทูตมากกว่าการทหารโดยเสนอแบ่งโปแลนด์อีกใน ค.ศ. 1772 ก่อนที่โปแลนด์จะตกเป็นของรุสเซียทั้งประเทศ การแบ่งโปแลนด์จึงเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้ทุกฝ่ายสามารถหลีกเลี่ยงสหภาพได้ โดยแบ่งดินแดนโปแลนด์ในเวลาหนั่นๆ ห้ามานาจแห่งยูโรปตะวันออกได้แก่ ปรัสเซีย ออสเตรียและรุสเซีย โดยให้ทุกฝ่ายได้รับดินแดนตามความพึงพอใจ เพื่อให้มีดินแดนและกำลังอำนาจเสมอ กัน³³ การแบ่งโปแลนด์เป็นมาตรฐานการเดียวเท่านั้นที่จะรักษาดุลยภาพแห่งอำนาจในยูโรปตะวันออกได้สำเร็จผลแม้จะเป็นการขยายอำนาจเบ็ดบังรัฐอาณาจักรเล็ก ๆ ที่อ่อนแอ และเป็นการแบ่งดินแดนทั่วของ “ชาติเชย” มิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียผลประโยชน์ที่ตนพึงมีพึงได้ ออสเตรียเห็นดีเห็นงามกับข้อเสนอของปรัสเซีย แม้จะเห็นว่าเป็นเจตนาทำลายรัฐอย่างไร้มุขยธรรม ดังที่พระเจ้าเฟรเดอริกแห่งปรัสเซียได้ตรัสอย่างเยี้ยวยันไว้ทันทีว่า “พระนาง [พระนางมาเรีย เทเรซาแห่งปรัสเซีย] ชั่งทรงพระกันแรงมากเพียงใด ก็ทรงได้มากขึ้นเพียงนั้น [หมายถึงดินแดนโปแลนด์]”³⁴

เมื่อปรัสเซียแสดงความไม่เต็มใจที่จะปฏิบัติตามพันธกรณี ออสเตรียชี้คุกคามที่จะเข้าสหภาพ และเมื่อปราศจากมิตร มีแต่ศัตรูมากมายแวดล้อม รุสเซียจึงต้องหยุดชะงักจำกัดขอบเขตแห่งความประณานในดินแดนจักรวรรดิออตโตมัน เพื่อมิให้มหาอำนาจอื่น ๆ ขัดขวางซึ่งอาจหมายถึงการรวมตัวเป็นมหาพันธมิตรก่อสหภาพ ดังเช่นที่ ฟรังเศสและปรัสเซียได้เผชิญกับพันธมิตรกันมาแล้ว จนเป็นเหตุให้ต้องคลายกำลังอำนาจไป รุสเซียจึงต้องพยายามใจกับผลของสหภาพอย่างมีขอบเขตจำกัด เป็นคราวเคราะห์ที่ฝ่ายจักรวรรดิออตโตมันผลัดแผ่นดินกษัตริยใหม่ไม่โปรดสหภาพและเพื่อชั่งน้ำหนักสถานะเดิมของตนไว้ จักรวรรดิออตโตมันได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพกับรุสเซีย ณ เมืองคุชัก คาอินาร์จี (Kuchuk Kainarji, เมืองเลิก ๆ ในบลากเรีย) ใน ค.ศ. 1774 โดยรุสเซียยอมสละแ渭นแคว้นดานูบที่ตนยึดได้และต้องยอม

³³Basil Dmynyshyn, Imperial Russia, A Source Book, 1700-1917 (Hinsdale, Illinois : The Dryden Press, 1973), p. 88.

³⁴Stipp, Part II, p. 331.

ทันเห็นօสเตรียจวญโดยการสืบคิดดินแดนบางส่วนของปีแลนด์ไว้ได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1769 การแบ่งปีแลนด์ได้เริ่มขึ้นเพื่อทดสอบที่รัสเซียต้องสละดินแดนของจักรวรรดิออตโตมัน

รัสเซียย้อมจะไม่ลืมว่าซัชชนะอยู่แค่เอื่องเพียงใด ในกระบวนการแห่งปี 1768-1770 นั้น ชาวปีแลนด์ถูกสังหารหรือเสียชีวิตด้วยภัยสงครามประมาณห้าหมื่นคน^{๓๕} ปีต่อมา ปรัสเซียได้พยายามกอบโกยผลประโยชน์ในปีแลนด์โดยยืนข้อเสนอต่อรัสเซียว่าให้แบ่งปีแลนด์ในระหว่างปรัสเซีย รัสเซียและօสเตรีย รัสเซียเพิกเฉย เพราะต้องการครอบครองปีแลนด์ทั้งประเทศ ไม่ต้องการแบ่งส่วนกับใคร แต่ใน ค.ศ. 1772 รัสเซียจำต้องรับข้อเสนอนั้น

ในทรรศนะของยุโรปส่วนใหญ่ การแบ่งปีแลนด์เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะปีแลนด์อ่อนแอกেินไป ถูกบีบมั่งคบโดยมหาอำนาจเพื่อนบ้านรอบด้าน สุดท้ายยุโรปจะเข้มแข็ง เข้าไปช่วยได้ การแบ่งปีแลนด์จึงเป็นที่ยอมรับว่าต้องแบ่งแน่นอน เพียงแต่ว่าจะแบ่งเมื่อใด ด้วยวิธีใด และไร้ความรู้จะได้ส่วนแบ่งน้อยบ้าง รัสเซียได้แสดงความเป็นเจ้าชีวิตเห็นอิปีแลนด์ โดยแบ่งการการทำลายล้างเอกสารช้านาจ้อธิปไตยให้ปีแลนด์คงเป็นรัฐต่อไป นโยบายดังกล่าว ของรัสเซียและการทำลายปีแลนด์อย่างก่ออยเป็นค่อยเป็นค่อยไปจนเลือนชื่อหายไปจากแผนที่ยุโรป นับเป็นโศกนาฏกรรมที่ปีแลนด์ไม่สามารถจะลืมเลือนได้ แม้กาลเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด ก็ตาม

ประวัติศาสตร์ยุโรปถือว่า การแบ่งปีแลนด์เป็นพฤติกรรมสมิ่องบลันส์ค์และจินใจ อาย่างรุนแรงบุษกรรม (Rape) เป็นการล่วงละเมิดธรรมเนียมนิยมทางการเมืองของยุโรป ยุโรปนั่งดูดายต่อการล่วงละเมิดอำนาจอธิปไตย อินยอมโดยพฤตินัยให้มีการฉีกกฎหมายระหว่างประเทศ และเพิกเฉยต่อความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาคน^{๓๖}

ในเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1772 ปรัสเซีย รัสเซียและօสเตรียได้ลงนามในสนธิสัญญาแบ่งปีแลนด์ ดังนี้

1. ปรัสเซียได้ปรัสเซียตะวันตก ยกเว้นเมืองดานซิก (Danzig) และทอนน์ (Thorn) เพื่อให้ปีแลนด์มีทางออกทางทะเล
2. օสเตรียได้ภาคใต้ของปีแลนด์ ระหว่างโวลฮีเนีย (Volhynia) กับเทือกเขา คาร์ปัทียนส์ (Carpathians) รวมทั้งกาลิเซีย (Galicia) และโนโอดีเลียตะวันตก (Western Podolia)
3. รัสเซียได้ปีแลนด์ภาคตะวันออกจากแม่น้ำดวีนา (Dvina) และดันเบอร์ ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่า รัสเซียขาว (White Russia)

^{๓๕}Rousseau and Revolution, p. 482.

^{๓๖}Cobban, pp. 115-18.

การแบ่งไปแพนด์เป็นมาตรการเดียวสำหรับยุโรปที่จะป้องกันมิให้รัสเซียกลืนกินไปแพนด์ทั้งประเทศ รัสเซียเริ่มตระหนักรว่า อุปสรรคแก่การขยายอาณาเขตคือ กำลังแสวงหาอุปการะของปรัสเซีย ใน ค.ศ. 1790 ข่าวฝรั่งเศสปฏิวัติเปลี่ยนเป็นสาธารณรัฐได้เร็วมากไปแพนด์ให้เกิดความรักชาติ ไปแพนด์พยายามกู้เอกราชโดยผูกมิตรกับปรัสเซีย ยืนคำขาดให้รัสเซียถอนทหารออกจากไปแพนด์ ขณะนั้น รัสเซียติดศึกกับจักรวรรดิอตโตมัน ไม่มีทางเลือกจำต้องปฏิบัติตาม ไปแพนด์แก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งล้วนส่งเสริมพระราชน้ำใจให้เด็ดขาดยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างไปแพนด์ให้เข้มแข็ง แต่ปรัสเซียยังคงมีอิทธิพลยิ่งใหญ่แทนที่รัสเซียในไปแพนด์ รัสเซียรอกอยู่โอกาสที่จะปฏิบัติการของเรอญ์ไม่นานนัก โอกาสก็อำนวย ใน ค.ศ. 1792 เมื่อปรัสเซียและอสเตรียทำศึกปราบฝรั่งเศส รัสเซียได้ส่งศึกกับจักรวรรดิอตโตมัน ต่อจากนั้น รัสเซียได้หันไปทางไปแพนด์หมายจะกระทำการให้สามถึงที่สุดโดยปรัสเซียไม่อาจช่วยไปแพนด์ได้ รัสเซียอ้างกระทำศึกกับไปแพนด์ด้วยไม่พอใจรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งวางแผนการปฏิรูปเสริมสร้างไปแพนด์ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับมหาอำนาจทั้งหลายที่จะครอบงำไปแพนด์ภายภาคหน้า ชาวไปแพนด์กลุ่มนหนึ่งเรียกร้องให้รัสเซียส่งกองทัพเข้าพิทักษ์ไปแพนด์ กองทัพรัสเซียได้เข้าสู่กรุง华沙 (Warsaw) ยืนคำขาดให้ไปแพนด์ใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ. 1775

ขณะที่ไปแพนด์ล้าจะลังดัดสินใจมิได้กับคำขาดของรัสเซีย ปรัสเซียได้รับรุดเจ้าขึ้น เมืองดานซิกและทอนน์เมื่อ ค.ศ. 1793 เป็นท่านองพิทักษ์ดินแดนต่าง ๆ ที่คนได้รับและยึดสองเมืองนั้นที่ตนบรารณนามาช้านาน การแบ่งไปแพนด์ครั้งที่สองจึงเริ่มขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1793 รัสเซียได้รับไปแพนด์ตะวันออก รวมทั้งเมืองวิลโม (Wilmo) และเมืองมินสก์ (Minsk) ปรัสเซียได้ไปแพนด์ตะวันตกรวมทั้งเมืองดานซิกและทอนน์ ยุโรปส่วนใหญ่นั่งเงียบ เพราะติดพันในการศึกปราบฝรั่งเศส และ เพราะรัสเซียให้เหตุผลว่า การปฏิวัติการปกครองในไปแพนด์ตามแบบฝรั่งเศสอาจเกิดขึ้น (โดยชี้ตัวอย่างรัฐธรรมนูญไปแพนด์) ซึ่งจะคุกคามระบอบสมบูรณ์ญาลีทิราชย์ในรัฐต่าง ๆ ทั่วไปของยุโรป ไปแพนด์จำต้องลงนามในสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับรัสเซียต่อไป ไปแพนด์ตกลเป็นรัฐในอารักขาของรัสเซียโดยพฤตินัย ไปแพนด์พยายามติดต่อขอให้ฝรั่งเศสช่วยกู้เอกราช แต่ฝรั่งเศสกำลังเผชิญการรุกรานจากมหาอำนาจทั้งหลายใน ค.ศ. 1793 ความหวังที่จะเป็นเอกราชสำหรับไปแพนด์จึงสิ้นสุดลง

การแบ่งไปแพนด์เป็นการกระทำโดยผลการด้านการทูตและการทหาร นวยโยกามาเนาะที่ยุโรปตะวันตกกำลังปราบฝรั่งเศสอยู่นั้นเป็นศุภนิมิตรหมายอันดีในการขึ้นใจแบ่งไปแพนด์ ไปแพนด์ได้พยายามกู้เอกราชหลายครั้ง ที่สำคัญคือกบฏ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1794 แต่ทั้งปรัสเซียและรัสเซียได้ส่งกำลังเพิ่มเติมมาปราบปราบอย่างเด็ดขาดจนวนคาน บรรดาคนภูเขาตัดสินประหารชีวิตบ้าง ต้องโทษจำชั่งบ้างและเนรเทศบ้าง เป็นต้น

ในเดือนพฤษจิกายน ค.ศ. 1795 พระเจ้าสตานิลัส โพเนียทาวสกีทรงสละราชย์ เปิดโอกาสให้รุสเซียเพดีจศึกโดยสะดวกด้วย

ในวันที่ 26 มกราคม ค.ศ. 1797 ออสเตรีย ปรัสเซียและรุสเซียได้พร้อมใจกันลงชื่อ โปแลนด์ออกจากแผนที่ยูโรป โดยการแบ่งโปแลนด์เป็นครั้งที่สาม ตามสนธิสัญญาระบุว่า

1. รุสเซียได้ลิทัวเนีย เคอร์แลนด์ (Kurland) โนโวโคลีย์ตะวันตก (Western Podolia) โวลชีเนีย (Volhynia) รุสเซียขาว (White Russia) และส่วนใหญ่ของยูเครน
2. ออสเตรียได้โปแลนด์น้อย (Little Poland) คราโคว์ (Cracow) และลุดลิน (Ludlin or Lublin)
3. ปรัสเซียได้ดินแดนโปแลนด์ที่เหลือ รวมทั้งวอร์ซอว์

ในการแบ่งโปแลนด์สามครั้งนั้น รุสเซียได้ดินแดนโปแลนด์คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 190,000 ตารางไมล์³⁷ จักรวรรดิรุสเซียมีพร้อมดำเนินทางตะวันตกด้วยแต่ชายฝั่งทะเลบอลติกไปทางใต้ จดทะเบียน รุสเซียมีได้อีกว่า การแบ่งโปแลนด์เป็นการกระทำที่ควรจะอยู่ในนัก เพราะรุสเซีย ถือว่า การแบ่งโปแลนด์เป็นการช่วงชิงดินแดนที่เป็นของตนโดยชอบธรรมคืนมาคือ ดินแดนที่ตนเรียกว่ารุสเซียขาวและรุสเซียแดง (Red Russia) ในขณะเดียวกัน ยูโรปเองก็จำต้องยอมรับ การแบ่งโปแลนด์ว่าเป็นเหตุสุดวิสัยที่จะหลีกเลี่ยงเสียได้และย่อมอุบัติขึ้นตามครรลองเหตุผลทางการเมือง คือตามวิถีทางแห่งผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ดัง (Raison d'état)³⁸ โดยไม่มีทาง ได้ที่จะขัดการแบ่งโปแลนด์ได้ แม้จะถึงการอ้างความชอบธรรมของระบบราชิปปิตัย (Monarchical Legitimacy)

แม้จะถูกกลืนกินมิให้คงความเป็นรัฐ หากแต่วัฒนธรรมภาษาและเชื้อชาติโปแลนด์ ยังดำรงคงอยู่ โอกาสภัยเอกสารชี้ประกายภัยอยู่ตลอดเวลาเป็นแรมศตวรรษ

สงครามรุสเซียกับจักรวรรดิอตโตมัน (The Russo-Turkish War, ค.ศ. 1768-1774, ค.ศ. 1787-1792)

ในระหว่างที่โปแลนด์ถูกแบ่งแยกและท้ายสุดลงชื่อออกจากแผนที่ยูโรปนั้น จักรวรรดิ อตโตมันเองก็ตอกอยู่ในสภาพที่ไม่แตกต่างไปจากโปแลนด์เท่าไนก์ นับแต่พ่ายแพ้รุสเซียใน ค.ศ. 1774 แล้ว จักรวรรดิอตโตมันต้องลงนามในสนธิสัญญาคุชค อาอนาร์ช ซึ่งมีความโดย สรุปดังนี้

³⁷Hoetzsche, p. 101.

³⁸Stipp, Part II, p. 331.

1. จักรวรรดิอตโตมันรับรองความสมุทรไครเมียเป็นเอกสารฯ ภายใต้การปกครองของพากตาดาร์

2. ยกเมืองอาซอฟ เคิร์ช (Kerch) เยนิเคล (Yenikale) และคิลบูรัน (Kilburan-ปากแม่น้ำดินเปอร์) ให้รัสเซีย

3. เปิดทะเลเดียว ซ่องแคบบนสีฟ้าและดาว์ดาแนลสีหัวสีเขียวผ่าน

4. ชดใช้ค่าบำรุงสหภาพ 4,500,000 รูเบิลส์ (Rubles) แก่รัสเซีย

5. รับรองรัสเซียมีสิทธิ์พิทักษ์คริสต์ศาสนิกชนในจักรวรรดิอตโตมัน

สนธิสัญญาฉบับนี้ได้ให้อำนาจผลประโยชน์มหาศาลแก่รัสเซียเกินคาด รัสเซียได้เป็นมหาอำนาจเหนือทะเลเดียว อิ่งใหญ่ด้วยพระบรมเดชานุภาพเดื่องลือไกลของพระนางแคಥารีน แม่รัสเซียจักได้ดินแดนชายฝั่งทางเหนือของทะเลเดียว ได้ทางออกทางทะเลเดียว และทางออกสู่สองช่องแคบ รัสเซียก็ยังไม่พึ่งพาใจ รัสเซียได้เลิบเนียงท่านามยูโรเปี้ยพิจารณาจะดำเนินจักรวรรดิอตโตมัน โดยเสนอแบ่งจักรวรรดิตั้งเห็นที่ได้แบ่งไปแลนด์ไปแล้ว รัสเซียท่านามอสเตรียและติดสินบนปรัศเซีย โดยหันยกอาดินแดนไปแลนด์เป็นเครื่องล่อต้อนแทน

ใน ค.ศ. 1781 โดยผลประโยชน์ร่วมกันเป็นที่ตั้ง ออสเตรียได้ผูกพันธมิตรกับรัสเซียเพื่อสร้างแนวร่วมในไปแลนด์และต่อต้านจักรวรรดิอตโตมันเต็มที่ นับแต่นั้นมา รัสเซียได้สร้างเมืองท่า ตั้งถิ่นฐานและสร้างฐานทัพเรือขึ้น ณ ชายฝั่งทะเลเดียว ครั้นแล้วใน ค.ศ. 1783 กองทัพรัสเซียได้รุกรานความสมุทรไครเมีย แล้วผนวกดินแดนนั้นเข้ากับจักรวรรดิรัสเซีย และสร้างชุมชนเมืองท่าต่าง ๆ จึ่น ที่สำคัญคือ เมืองเซ瓦สโตโพล์ (Sevastopol) รัสเซียชื่นชมกับดินแดนที่ได้มายใหม่เป็นอย่างยิ่ง แต่ท่านกลางความชื่นชมและความไฟฝันที่จะขับไล่ส่งอำนาจอิทธิพลของจักรวรรดิอตโตมันไปจากยูโรปนั้นเอง อังกฤษและปรัศเซียได้หนุนหลังจักรวรรดิอตโตมันให้ฉวยโอกาสก่อสงครามกับรัสเซียใหม่

ใน ค.ศ. 1782 ชาเรินาแคಥารีน ทรงวางแผนการสร้างรัฐกันชนขึ้นในดินแดนที่อยู่กึ่งกลางระหว่างดินแดนรัสเซีย กับดินแดนแวดแคว้นดานูบ รัฐนี้จักได้ชื่อว่า ดาเชีย (Dacia) แต่อุปสรรคยิ่งใหญ่คือฝรั่งเศส ในปี 1787 ฝรั่งเศสเริ่มเพชญ์ความระสำราษภายในด้วยเหตุคลื่นปฏิวัติ ทำให้ฝรั่งเศสหมดความสนใจในการเมืองระหว่างประเทศ ทึ้งยังด้อยอิทธิพลจากสหภาพคนเนเธอร์แลนด์ส์ อังกฤษ ปรัศเซีย และเนเธอร์แลนด์สึ่งร่วมตัวกันเป็นจตุร มิตรดังกล่าว การที่ฝรั่งเศสเสื่อมถอยอำนาจย่อมเป็นโอกาสจังหวะเหมาะสมสำหรับรัสเซียและออสเตรียที่จะกลืนกินจักรวรรดิอตโตมัน แต่ปรัศเซียก็มีได้ดีด้วย เคานต์ แฮร์ตเบร์ก (Count Hertberg) แห่งปรัศเซียได้วางหมากกลทางการเมือง เพื่อเป็นกับดักล่อออสเตรียและรัสเซียไว้ โดยการที่ปรัศเซียจะโหมรุกให้เกิดความไม่สงบขึ้นทั่วไปทุกหนแห่ง แล้วปรัศเซียจะเข้าไปมีบทบาท

ดับร้อน เป็นการสร้างบทบาทนำยุโรปเพื่อผลประโยชน์ทางดินแดนสำหรับปรัสเซียเอง³⁹

ในระยะนั้น ออสเตรียกำลังมีปัญหาอยู่จากภายใน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพยาบาลที่จะปฏิรูปօอสเตรียให้ทันสมัย ออสเตรียจึงต้องหันความสนใจของผู้คนจากความเดือดร้อนภายในไปสู่การสร้างชาติให้ยั่งใหญ่ด้วยวิธีการล่วงลัดในแต่ละดินแดนจักรวรรดิอตโตมัน ส่วนโปแลนด์เองก็กำลังเหลือจะทนต่อการที่รัสเซียปกครองตนเองอย่างกดขี่ข่มเหง สวีเดนก็หมายที่จะหาโอกาสหนทางช่วงซิงดินแดนชายฝั่งทะเลบอลติกคืนจากรัสเซีย จักรวรรดิอตโตมันเองก็ไร้นโยบายแน่นอนและมักโอนอ่อนผ่อนปรนเป็นทางานเจินสำหรับมหาอำนาจในยุโรปอยู่แล้ว ปรัสเซียจึงหมายใช้การณ์อันหนาแน่นักดังกล่าวซึ่งทุกฝ่ายให้ก่อศึกกระหนบบารุสเซีย และออสเตรีย รัสเซียจะต้องเผชิญศึกสวีเดน จักรวรรดิอตโตมันและกบฏโปแลนด์ ส่วนออสเตรียจะต้องเผชิญศึกกับจักรวรรดิอตโตมัน โดยพวักพะวงกับการที่เบลเยียมและฮังการีอาจก่อ กบฏขึ้นได้ทุกโอกาสที่อำนวย โดยภาวะศึกกระหนบจะทำให้ออสเตรียและรัสเซียคงต้องยินยอมให้ปรัสเซียมีบทบาทใกล้เคียงบังคับให้ขุดการศึกเสีย เป็นการแทรกแซงโดยบทบาทใกล้เคียงบังคับ (Armed mediation) ปรัสเซียจักเป็นผู้บังการสันติภาพในการเจรจา กัน โดยกำหนดเงื่อนไขดังนี้

1. รัสเซียจะได้ดินแดนชายฝั่งทะเลคำปีจันถึงเมืองอตชาคอฟ (Otzakov) และเบลเยียม
2. ออสเตรียจะได้แคว้นมอคดาเวียและวาลาเซีย โดยมีเงื่อนไขว่าต้องคืนกาลีเซียให้แก่โปแลนด์
3. โปแลนด์จะได้กาลีเซียคืน แต่ต้องยกเมืองทอนน์และดานเชกให้ปรัสเซีย⁴⁰

โดยแผนดังกล่าว ปรัสเซียจึงนิ่งเฉย เมื่ออุปถัมภากาคอฟแห่งรัสเซียประจำพระราชสำนักของจักรวรรดิอตโตมันได้รับเชิญไปในการประชุมที่นครคอนสแตนตินเปิล ในวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ. 1787 จักรวรรดิอตโตมันได้เรียกร้องให้รัสเซียคืนความสูญเสียเมื่อยุคกลางฟปฐม เก้าหอเจ้าวีร์ในประเทศแห่งหอคอยเจ็ด (Castle of the Seven Towers) อันเป็นธรรมเนียมการทุตของตุรกีในการประกาศสงคราม กองทัพตุรกีรุกเข้าไปในยูเครน ของอสเตรียได้รุกโจมตีนครเบลเกรด (Belgrade) และประกาศสงครามกับตุรกีในวันที่ 9 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1787

เมื่อสงครามเปิดฉากขึ้นนั้น รัสเซียยังไม่พร้อมที่จะรบเท่าใดนัก กองทัพยังไม่เป็นระเบียบ และรัสเซียเองก็ไม่ต้องแต่แรกว่าอาจถอนทหารออกจากความสูญเสียเมื่อเล็กน้อย แต่แล้วรัสเซียก็กลับตัดสินใจสู้ แม้จะเสียต่อการเผชิญศึกกระหนบหน้าหลัง เมื่อ

³⁹Cobban, pp. 552-53.

⁴⁰Ibid.

เป็นเช่นนั้น ปรัสเซียกีเดินการทุตตามแผน โดยยุงให้สวีเดนเรียกร้องการีเลีย (Karelia) และพื้นแленด์คืนจากรัสเซีย ครั้นรัสเซียนั่งเจ้ายุวีเดนกีประกาศสหภาพต่อรัสเซีย โดยสวีเดนระบุก เกียงข้างจักรวรรดิอตโไมน์ สองฝ่ายได้เปิดแนวเวรที่สองขึ้นซึ่งเป็นด้านที่มีการรบหนักหน่วงมาก กองทัพสวีเดนบดยรัสเซียในบริเวณน่าน้ำทะเลเบลอลิติก และใจตีเมืองเซนต์ ปีเตอร์สเบอร์ก ในขณะเดียวกัน จักรวรรดิอตโไมน์กีรุกรุสเซียทางใต้ และไปแленด์กีก่อการกบฎขึ้นสมความ ประราษณของปรัสเซีย ศึกครั้นนั้นจึงใหญ่หลวงมากสำหรับรัสเซียที่ต้องสู้ศึกอย่างเกือบจะ เดียวดาย และโดยที่รู้ทั้งรู้ว่าศัตรูของตนนั้นยังมีอังกฤษและปรัสเซียหนุนหลังช่วยเต็มที่ จึงเป็นการสู้ศัตรูที่มีทั้งในที่แจ้งและในที่ลับกำบังภายหายเงาอยู่เมืองหลัง

บรรดามหาอำนาจในยุโรปเริ่มเคลื่อนไหวที่จะสร้างมหาพันธมิตรกี ด้วยความวิตกว่า รัสเซียอาจจะได้ความคุณช่องแคบบอสโตรัส ซึ่งเป็นบันไดขึ้นแรกไปสู่การเป็นเจ้ายุโรปทั้งทวีป ปรัสเซียบวิตกที่อสเตรียได้ยาตราทัพเข้าไปในคาบสมุทรบอลข่านและรัสเซียกำลังมุ่งตรงไป ที่นครคอนสแตนต์โนเปิล ซึ่งหมายถึงในอนาคต ปรัสเซียย่อมอยู่ได้อำนาจของรัสเซียหรือ ออสเตรียฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่าย ปรัสเซียจึงผูกมิตรกับจักรวรรดิอตโไมน์ใน ค.ศ. 1790 โดยปฏิญาณที่จะช่วยดินแดนที่จักรวรรดินั้นเสียแก่ออสเตรียและรัสเซียคืนมา

ศัตตรูมากขึ้น พันธมิตรลดน้อยลง ใน ค.ศ. 1790 นั้นเอง ออสเตรียผลัดแผ่นดินและ เพชญกบฏในเบลเยียมและหังการี บีบบังคับให้ออสเตรียต้องผละจากสหภาพ โดยทำสนธิ สัญญาสันติภาพกับจักรวรรดิอตโไมน์ อังกฤษ ฝรั่งเศสและปรัสเซียจึงพยายามเกลี้ยกล่อมให้ รัสเซียปฏิบัติตาม เมื่อรัสเซียปฏิเสธ ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1791 นายวิลเลียม พิตต์ (William Pitt) นายกรัฐมนตรีอังกฤษได้แต่งต่อรัฐสภาว่าจะยื่นคำขาด บีบบังคับให้รัสเซียให้คืนดินแดน ที่ได้มานั้นแก่จักรวรรดิอตโไมน์ อังกฤษจะแสดงกำลังโดยส่งกองทัพเรือเข้าไปในทะเลเบลอลิติก เป็นการชูเครื่องทำสงคราม ถ้ารัสเซียบิดพริ้ว แต่แล้วฝ่ายนักธุรกิจ พ่อค้าหั้งคลายของอังกฤษ ประท้วงด้วยเกรงเสียผลประโยชน์ในการค้ากับรัสเซีย ทำให้คำขาดของอังกฤษไว้ผล

ในขณะเดียวกัน เหล่ากบฏไปแленด์กีพยายามดันรัฐที่จะปลดแอกรัสเซียให้จังได้ โดย แสร้งหาความช่วยเหลือจากปรัสเซีย แต่ปรัสเซียก็ตั้งเงื่อนไขว่า ไปแленด์ต้องยกเมืองดานซิก และทอนนีให้ตนเป็นการตอบแทน ความกระหายดินแดนไปแленด์สำหรับฝ่ายปรัสเซียและการที่ วงการธุรกิจลอนดอนกัดค้านการที่อังกฤษจะทำสงครามกับรัสเซีย มีส่วนทำให้แผนการลักดักกัน รัสเซียไม่สำเร็จผล พลังของฝ่ายจตุร มิตรอ่อนสภาพด้วย เมื่อปราศจากปรัสเซีย อังกฤษก็ไม่ เติ่งใจที่จะต่อต้านรัสเซียตามลำพัง ไปแленด์จึงกลายเป็นเหยื่อของรัฐในแวดวงปรัสเซีย ออสเตรียและรัสเซียอีกครั้งหนึ่งและท้ายที่สุดกีก่อเกิดการแบ่งไปแленด์ ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ดังกล่าวมาแล้ว

จักรวรรดิอตโตมันซึ่งอ่อนเปลี้ยจากภาวะสังคมเป็นฝ่ายปิด hakkongโดยทำสนธิสัญญาสันติภาพ ณ นครเยชี (Jassy, นครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของโรมาเนีย ปัจจุบัน) กับรัสเซียใน ค.ศ. 1792 ข้ารับรองดินแดนต่าง ๆ ที่ต้นได้ให้รัสเซียไปเมื่อ ค.ศ. 1774

ท่ามกลางศัตรูรอบด้านและการปั่นปูทำสังคมโดยการยึนคำขาดจากมาห้ามงานอังกฤษ และจากจักรวรรดิอตโตมัน ในชั้นดัน รัสเซียยึนหยัดสิทธิอันชอบธรรมในการขยายอำนาจ อาณาเขต สังคมทั้งกับสวีเดนและจักรวรรดิอตโตมันล้วนเป็นสังคมเพื่อพิทักษ์ดินแดนต่าง ๆ ที่ได้มานั้นในน่านน้ำและดินแดนหนีอทะเบียนลอดติกและทะเลดា จริงอยู่ อาจมีผู้กล่าวอ้างว่า สังคมมีจุดประสงค์ทางศาสนา กล่าวคือ ฝ่ายคริสต์ศาสนานิกายกรีก อโศกอกษ์แห่งรัสเซียและนิกายคาಥอลิกแห่งอสเตรียต้องการขับไล่เมืองแห่งจักรวรรดิอตโตมันออกจากยุโรป จนเรียกกันว่า สังคมครูเสด (Crusade War) บ้าง สังคมศาสนา (Holy War) บ้าง แต่โดยเนื้อแท้แล้ว ศาสนาเป็นเพียงข้ออ้างในการขยายอำนาจครอบจำชาติอื่นเท่านั้นเอง รัสเซียได้ถือเรื่องศาสนาและผู้พันธุ์สถาฟของตนเป็นข้ออ้างในการให้เหตุผลที่จะต้องขยายอำนาจอาณาเขตเสมอ

อาจจะกล่าวได้ว่า สังคมรัสเซียกับจักรวรรดิอตโตมันทั้งสองครั้ง (ค.ศ. 1768-1774, 1784-1792) ได้พิสูจน์ความยิ่งใหญ่ทางกำลังแสวงหาอำนาจของรัสเซียที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปรัสเซีย แม้เพชรบุรุษ แม้เสียงต่อการเสียเอกสาร เสียงต่อการเผชิญศัตรูรอบด้าน รัสเซียได้แสดงตนเป็นชาติที่แข็งแกร่งยิ่งไม่คาดฝัน เป็นที่ครัวเรือนกระทำการบุญ รัสเซียก้าวขึ้นสู่ความเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่เต็มขั้นในยุโรปโดยแยกกับเลือดเนื้อชีวิตและเอกสารอำนาจอัน小时前已

ชัยชนะแห่งปี ค.ศ. 1792 ได้ทำให้รัสเซียได้ครอบครองทະเลด้าและควบคุมทรัพยากรเมียอย่างเต็มภาคภูมิ ใน ค.ศ. 1794 รัสเซียได้ตั้งเมืองโอเดสซา (Odessa) ขึ้นเป็นศูนย์กลางการส่งสินค้าข้าวออกสู่ตลาดยุโรป อาณาเขตรัสเซียได้ขยายอกรสู่ทางใต้ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งอีกโดยได้ชัยชนะในการศึกสงครามกับจักรวรรดิเปอร์เซีย (ค.ศ. 1794) รัสเซียได้ดินแดนทرانส์คอเคเซีย (Transcaucasia) และจอร์เจีย (Georgia)

ในขณะที่รัสเซียแผ่ขยายอาณาเขตโดยเบียดบังดินแดนไปแลนด์และจักรวรรดิอตโตมันนั้น ฝรั่งเศสได้ตอกย้ำในภาวะบ้านปวนภายในประเทศด้วยเหตุการณ์ปฏิวัติครั้งใหญ่นับแต่ ค.ศ. 1789 รัสเซียได้ฉวยโอกาสหนานั้นกอบโกยดินแดนทุกหนแห่งดังกล่าวอย่างเต็มที่ โดยอาศัยนโยบายตั้งตนเป็นกลาง และต่อนานับสิบการปราบปรามฝรั่งเศส แต่รัสเซียก็มิได้เข้าร่วมสังคมแต่อย่างใด ทั้งนี้เมื่อพิจารณาโดยล้วนถึงเห็นได้ว่า เป็นโชคดีสำหรับรัสเซียนักที่โอกาสอำนวยเข่นนั้น เพราะก่อนเกิดปฏิวัติฝรั่งเศสนั้น อังกฤษได้พยายามดำเนินการทุก

ทابทางฝรั่งเศสให้แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัสเซียและอสเตรีย เพื่อร่วมมือกันสถาปนาสันดิการในยุโรปภาคเหนือและตะวันออก ในขณะเดียวกันรัสเซียก็ได้ทางทางฝรั่งเศสให้แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษและปรัสเซีย การทูตยูโรปในระยะนั้นจึงขึ้นอยู่ที่การวินิจฉัยของฝรั่งเศสว่าจะเป็นตัวถ่วงคุลอำนาจแค่ฝ่ายใด

นับแต่ความพ่ายแพ้ในสงครามเจ็ดปี เป็นต้นมา ฝรั่งเศสมีฐานะอำนาจตกต่ำลงเป็นอันมาก ฝรั่งเศสยอมตระหนักดีว่า เหตุแห่งความตกต่ำคือ บทบาทของอังกฤษก่อนโดยนายถ่วงคุลอำนาจอย่างเคร่งครัด โดยข้อความทุกวิถีทางมิให้ฝรั่งเศสเป็นใหญ่ในยุโรปและมิให้ฝรั่งเศสแผ่ขยายจักรวรรดิและการค้าไปทั่วโลกแห่งกันอังกฤษ หนทางเดียวที่ฝรั่งเศสจะพึงกระทำเพื่อผล陀อำนาจอังกฤษได้คือ โดยเชิงการทูตปิดล้อมอังกฤษให้ห้อมล้อมเดียว เป้าหมายแห่งการทูตคือ การหัวนล้อมให้ยุโรปหัวคลั่งอังกฤษ นายนัวเซล (Choiseul) เสนอบดีฝรั่งเศสได้เคยกล่าวอย่าง.htmขึ้นใจว่า “อังกฤษนั้น” “...ในขณะที่เสแสร้งว่าปกป้องคุลิภาพแห่งอำนาจจนภาคพื้นดิน ซึ่งมิได้มีชาติใดคุกคาม... [อังกฤษ] ก็กำลังทำลายคุลิภาพ [แห่งอำนาจ] ในนานนี้ ซึ่งมิได้มีชาติใดปกป้อง”⁴¹ ทฤษฎีของฝรั่งเศสังกัดวายอ่อนชี้ชัดได้ว่า ฝรั่งเศสจะดื่นโดยนายปิดล้อมอังกฤษโดยถ่วงคุลอำนาจฝ่ายใด

รัสเซียต้องการให้ฝรั่งเศสลดพันธมิตรสวีเดนและจักรวรรดิอตโตมัน และแสดงตนแข็งกร้าวต่อปรัสเซีย ตลอดจนรับรองการแบ่งโปแลนด์ครั้งที่สาม ฝรั่งเศสมิท่าเออนเอียงที่จะผูกมิตรกับรัสเซียอยู่มาก โดยยอมรับในหลักการพันธมิตร แต่มิได้มุ่งผูกมัดตนเองเต็มที่ ดังปรากฏว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ทรงสัญญาว่าจะไม่ทรงต่อสนธิสัญญาพันธมิตรกับสวีเดน (ซึ่งจะหมดอายุใน ค.ศ. 1790) การที่ฝรั่งเศสมิท่าเอียงเอนมาทางรัสเซียเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ฐานะของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 คลอนแคลน⁴²

ฝรั่งเศสจำต้องพิจารณาได้ว่ารองให้รอบคอบถึงผลดีผลเสีย ถ้าฝรั่งเศสผูกมิตรกับรัสเซีย หรือแม้แต่ยอมให้ทางทามใกล้ชิดกัน (Rapprochement) ฝรั่งเศสก็จะต้องสูญเสียมหามิตรดั้งเดิมคือ สมมติผลเนเซอร์แคนด์ส สวีเดน โปแลนด์และจักรวรรดิอตโตมัน แต่ถ้าฝรั่งเศสไม่ผูกมิตรกับอสเตรียและรัสเซีย ส่องมาหอำนาจนั้นก็ย่อมไม่พอใจ⁴³ ความวุ่นวายโดยเหตุคลื่นปฏิวัติทำให้ฝรั่งเศสrun เน

ท่านกลางภาวะดึงเครียดทางการเมืองและภาวะสังคมป่วนฝรั่งเศส รัสเซียได้แพร่ขยายอาณานาจสำคัญไปสู่ทั่วโลก ทะเลขามและทะเลสาบแคลเป็น ปืนการรุกเงิน ไม่

⁴¹“George Rude”, Revolutionary Europe, 1783-1815 (Great Britain : William Collins Sons&Co. Ltd., 1976), p. 55.

⁴²Cobban, p. 562.

⁴³Ibid., p. 563.

เร่งรีบ ยกแก่การสังเกต ถือได้ว่าเป็นการขยายอาณาเขตโดยยุทธวิธีมากกว่าสันติวิธีทางการทูต โดยสังคมรากเหนื้อ (ค.ศ. 1700-1721) และสนธิสัญญานีสตัດต์ รัสเซียได้แผ่ขยายอาณาเขตด้วยการลักด้วยชิงดินแดนจากสวีเดนและทำลายความเป็นมหាក្សานาจที่ยิ่งใหญ่ของสวีเดนซึ่งเคยคุกคามรัสเซียตลอดมา โดยสังคมรากเหนื้อจัดตั้งกองทัพโตร์ก็อง 5 ครั้ง (ค.ศ. 1695-1696, ค.ศ. 1710, ค.ศ. 1736-1739, ค.ศ. 1768-1774, ค.ศ. 1787-1792) รัสเซียได้แผ่ขยายอาณาเขตด้วยการลักด้วยชิงดินแดนจากสวีเดนและทำลายความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิโตร์ก็องในยุโรปได้โดยสัญญา ยกเว้นอิทธิพลในคานสมุทรนอร์เวย์ (ซึ่งยังเป็นหอกปลายแหลมที่มั่งคั่งและมั่งคั่งที่สุดในยุโรป) โดยการเข้าแทรกแซงไปแลนด์และเป็นผู้นำในการแบ่งไปแลนด์ถึงสามครั้ง (ค.ศ. 1772, ค.ศ. 1793 และ ค.ศ. 1795) รัสเซียได้ทำลายล้างเอกราชไปแลนด์ให้สูญเสียไปจากแผนที่ยุโรป และท้ายสุด โดยการเข้าร่วมในมหาภารัฐตั้งแต่สังคมรากเหนื้อ (ค.ศ. 1756-1763) รัสเซียได้ก้าวไปสู่ยุโรปในฐานะมหาอำนาจหนึ่งผู้มีสิทธิ์อันชอบธรรมที่จะวินิจฉัยชะตากรรมยุโรป

กล่าวโดยสรุปแล้ว นโยบายดังต่อไปนี้ของรัสเซียซึ่งแสวงหาทางออกทางทะเลล้วนประสบความสำเร็จ (ดูแผนที่ประกอบ) เริ่มต้นโดยชาร์ปีเตอร์มหาราชและบรรลุผลสมประสงค์ก็งหนึ่งของความฝัน (อย่างน้อยได้ทางออกทางทะเลเดียว ยังไม่ออกสู่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียนได้) โดยพระนางแคಥารินที่ 2 การขยายอาณาเขตของรัสเซียในด้านต่าง ๆ ดังได้บรรยายมาแล้วจะเห็นได้ว่า รัสเซียขยายอาณาเขตมุ่งแสวงหาอำนาจอิทธิพลทางการเมืองโดยมีปัจจัยศาสนาและเพ่านั้นเป็นข้ออ้าง⁴⁴ ทั้งนี้ มีข้อควรสังเกตประการหนึ่งคือ ยุโรปมิได้เฉลียวใจว่า ขณะที่สักดิ์กั้นฝรั่งเศสก็ได้ สวีเดนก็ได้ ออสเตรีย หรือสเปน ปรัสเซียหรือเยอรมนีก็ได้มิให้การอุปถัมภ์ รัสเซียได้แผ่ขยายอาณาเขตเข้าไปในยุโรปตัววันออกอย่างเงียบ ๆ แทรกซึ้นประหนึ่นน้ำซึ่งได้ดินแผ่นชั้นไปทั่วผืนแผ่นดิน บางครั้งรัสเซียแผ่ขยายอำนาจโดยฉวยโอกาสที่ยุโรปก่อสังคมรากเหนื้อหรือรัสเซียเข้าร่วมเพื่อหวังผลตอบแทน บางครั้งเป็นการทำสังคมรากเหนื้อที่สักดิ์กั้นการขยายตัวของรัสเซีย รัสเซียก็ได้แผ่ขยายอาณาเขตครอบคลุมยุโรปตัววันออกประชิดพร้อมด้วยการลักด้วยชิงดินแดน บางครั้งเป็นการท้าทายอำนาจของชาติอื่น เช่น โปรตุเกส ที่สักดิ์กั้นอาณานิคมของชาติอื่น แต่ในที่สุดก็ต้องยอมแพ้ให้กับรัสเซีย

การขยายอาณาเขต โดยนัยนี้ ได้ทำให้รัสเซียกลายเป็นมหาอำนาจที่มีกำลัง แสนยานุภาพยิ่งใหญ่ แม้จะยังเป็นจักรวรรดิที่ล้าหลังในยุโรป ดังแต่รัชสมัยปีเตอร์มหาราช รัสเซียเริ่มปรากฏโฉมหน้าในวงการเมืองยุโรปตัววันตกล จากการยอมตนอยู่โดยเดียวเพชิญกับ

"Adam B. Ulam, Expansion and Coexistence, Soviet Foreign Policy, 1917-73 (New York : Praeger Publishers, 1974), p. 5.

การรุกรานจากยุโรปตะวันออกและสวีเดน รุสเซียได้ก้าวขึ้นสู่ระดับมหาอำนาจที่ยืนหยัดมั่นคงที่สูงต้องยอมรับความเป็นรัฐของรุสเซีย และไม่อาจจะมองข้ามรุสเซียไปได้อีกต่อไป ความเป็นมหาอำนาจได้เสริมสร้างรุสเซียให้มีบทบาทยิ่งใหญ่ในจักรวรรดิโลกและเป็นที่หวาดเกรงของยุโรปอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาสลาฟได้ทะยานดันขึ้น เช่นเดียวกับฝ่ายเยอรมันแห่งยุโรปตะวันตก ซึ่งย่อมเป็นข้อควรวิเคราะห์รับยุโรป ครั้งหนึ่ง พระเจ้าเฟรเดอริกหาราชแห่งปรัสเซีย (Frederick The Great) ได้ทรงประกาศถึงรุสเซียในปี ก.ศ. 1776 ว่า “ในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายของปรัสเซีย รุสเซียนับเป็นชาติที่ควรแก่ การสนใจมากที่สุด ในฐานะที่เป็นชาติที่เป็นมหันตภัยร้ายแรงที่สุด เดิมไปด้วยอำนาจและอยู่ใกล้ เหลือเกิน ใจกีตامที่ได้ครอบครองปรัสเซียในอนาคตต้องเผชิญกับการปะทะผังเป็นมิตรในตระกับพากป่าเดือนเหล่านี้ ดังที่ข้าพเจ้าจำต้องกระทำ”⁴⁵

⁴⁵Rousseau and Revolution, p. 422.